

Nr 137.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; given Stockholms slott den 18 februari 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Under Hans Maj:t
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, att 2, 3 och 15 §§¹ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives:

2 §.

1 mom. Vill någon utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande tvåhundra femtio volt mellan två ledare eller, om jordledning användes, mellan en ledare och jord, söka därtill Konungens tillstånd. Dock vare, med undantag varom i 3 mom. sägs, tillstånd icke erforderligt,

a) om ledningen till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård;

b) om ledningen till hela sin sträckning förlägges under jordytan;

c) om ledningen utföres på egen mark samt antingen avståndet från ledningen, när densamma skall framdragas ovan jordytan, till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger tjugu meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framdragas på mindre avstånd än nu är sagt.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas.

2 mom. Vill någon i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område utföra elektrisk starkströmsledning med lägre spänning än i 1 mom. sägs och avser ledningen distribution av ström till fastigheter med olika ägare, söka därtill Konungens tillstånd.

3 mom. Elektrisk starkströmsledning, för vars utförande tillstånd ej fordras enligt 1 eller 2 mom., må likväl icke framdragas inom område för

¹ Senaste lydelse av 2 och 3 §§ se S. F. S. 1931: 148.

allmän väg, vattentrafikled eller järnväg eller, när fråga är om luftledning, på mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av staten eller kommun tillhörigt flygfält utan att Konungen därtill lämnat tillstånd.

4 mom. Tillstånd, varom i 1—3 mom. sägs, meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år. Vid prövning av ansökan om sådant tillstånd bör hänsyn jämväl tagas till huruvida behov av anläggningen förefinnes samt huruvida denna kan anses förenlig med en planmässig elektrifiering. Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Därest icke Konungen för särskilt fall annat medgiver, vare tillstånd, som i 1 mom. avses, förfallet, om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från den dag tillståndet meddelades.

5 mom. Föreligga särskilda skäl att elektrisk starkströmsledning utföres redan innan erforderligt tillstånd meddelats, äger Konungen förklara hinder i sådant hänseende ej möta, och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att till Konungen ingiven ansökan om tillstånd till anläggningen varder slutligt prövad, tillstånd till dess nyttjande tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver.

6 mom. Innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, till vilken Konungen meddelat tillstånd, skall vara skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av priset för strömmens tillhandahållande. Från dylik reglering äro undantagna statens taxor ävensom pris, som av kommunal myndighet fastställts för tillhandahållande av elektrisk ström inom kommunen.

Prisregleringen verkställs av en särskild nämnd, bestående av fem av Konungen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet av ledamöter skall tillses, att såväl leverantörintressena som förbrukarintressena bliva representerade.

Framställning om prisreglering skall ingivas till kommerskollegium, som, därest framställningen ej finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning; sådan framställning må göras jämväl av anläggningens innehavare.

Över kommerskollegii eller nämndens beslut må klagan icke föras. Avtal, stridande mot nämndens beslut, vare utan verkan.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet meddelas av Konungen.

7 mom. Var, som utan vederbörligt tillstånd eller i strid mot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter nyttjar anläggning, som i denna paragraf avses, straffes med dagsböter, där ej förseelsen är belagd med straff enligt allmän strafflag.

3 §.

1 mom. Ansökan om rätt att för elektrisk starkströmsanläggning påfordra avstående eller upplåtande av fastighet eller om sådant tillstånd att utföra elektrisk ledning, som i 2 § 1 mom. avses, skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på dels ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behöfliga, dels ock, såvitt ledningen skall framgå ovan jordytan, ägare och innehavare av de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än tjugu meter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa; dock att där fråga är om ledning, som skall framdragas inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, förteckning, som nyss sagts, erfordras allenast såvitt angår fastigheter, över vilka ledningen skall framgå eller i vilkas mark den skall nedläggas.

Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas åt de kommuner eller municipalsamhällen, inom vilkas områden ledning skall framdragas eller anläggning eljest utföras, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad ovan nämnts, skola uppgivas, tillfälle att yttra sig över ansökningen, och infordras i övrigt de ytterligare upplysningar, som för ärendets bedömande må erfordras.

Vad ovan stadgats om skyldighet att förete karta över jord, som för elektrisk anläggning erfordras, samt vissa förteckningar och uppgifter, så ock därom att tillfälle att yttra sig över gjord ansökan skall lämnas vissa menigheter samt ägare och innehavare av fastigheter, gälle ej beträffande ansökan om tillstånd att utföra anläggning inom inhägnat järnvägsområde.

2 mom. Ansökan om tillstånd, varom i 2 § 2 eller 3 mom. sägs, skall vara åtföljd av

a) karta, varå angivits antingen läget av den eller de generator- eller transformatorstationer, varifrån elektrisk ström skall tillföras ledningarna, eller visst område, inom vilket dessa avses skola framdragas,

b) uppgift om spänning och strömart,

c) uppgift om allmän väg, vattentrafikled eller järnväg, som kommer att beröras av ledningarna, samt om det sätt, varpå ledningarna äro avsedda att där utföras.

Avser ansökningen framdragande av viss till sträckningen bestämd ledning inom område för dylik trafikled, skall å den ingivna kartan utmärkas det eller de ställen, där ledningen kommer att beröra trafikleden.

3 mom. Ansökan om förklarande, varom sägs i 2 § 5 mom., skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

15 §.

De närmare — — — av Konungen.

Konungen må jämväl bestämma, vilka villkor leverantör av elektrisk ström äger uppställa för beviljande av entreprenörsrätt i fråga om utförande, förändring eller reparation av elektriska anläggningar, anslutna eller avsedda att anslutas till leverantören tillhörig distributionsanläggning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Bestämmelsen i 2 § 2 mom. skall icke äga tillämpning å ledningar, som anslutas till en före lagens ikraftträdande i enlighet med då gällande föreskrifter utförd lågspänningsanläggning.

Bestämmelserna i 2 § 6 mom. skola icke äga tillämpning å anläggning, till vilken tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande, med mindre Konungen vid tillståndets meddelande föreskrivit skyldighet för anläggningens innehavare att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, vilka framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld, förslag till *ändrad lagstiftning rörande elektriska anläggningar* samt anför därvid följande:

Inledning.

De grundläggande statliga föreskrifterna angående elektriska anläggningar för belysning, drivkraft eller dylikt ändamål, vilka anläggningar, till skillnad från telegraf-, telefon- och likartade svagströmsanläggningar, numera allmänt benämnas elektriska starkströmsanläggningar, återfinnas i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Förslag i ämnet, varom riksdagen redan 1896 begärt utredning, förelades av Kungl. Maj:t 1900 års riksdag, som emellertid icke biföll detsamma utan anhöll om nytt förslag. Ett sådant framlades för 1902 års riksdag i proposition, nr 9. Sedan det nya lagförslaget på viktiga punkter omarbetats av ett inom riksdagen tillsatt särskilt utskott, nr 1, samt utskottets förslag med vissa jämkningar antagits av riksdagen, utfärdades lagen i överensstämmelse med riksdagens i skrivelse den 9 maj 1902, nr 86, anmälda beslut. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1903.

Enligt nämnda lag (1902 års lag) erfordras med vissa i lagen närmare angivna undantag tillstånd av Konungen för utförande av starkströmsanläggning, vars största effektiva spänning överstiger 250 volt, räknat om jordledning användes mellan en ledning och jorden och i annat fall mellan två ledningar. Bestämmelserna om meddelande av dylika tillstånd (koncessioner) ävensom om expropriation för utförande av starkströmsanläggning upptagas i lagens 1—3 §§. I övrigt innehåller lagen dels i 4—14 §§ bestämmelser om ansvar för skada, orsakad av ström från elektrisk anläggning, vilka bestämmelser i viss omfattning äro tillämpliga även beträffande svagströmsanläggningar, dels i 15 § ett allmänt bemyndigande för Konungen att meddela de närmare föreskrifter, vilka, utöver vad lagen innehåller, må erfordras med avseende å elektriska anläggningars utförande och skötsel.

Av Kungl. Maj:t hava i administrativ ordning huvudsakligen följande kompletterande författningar beträffande starkströmsanläggningar utfärdats, nämligen stadgan den 31 december 1902 (nr 137) om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring, kungörelsen den 19 maj 1916 (nr 173) med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledningar m. m. samt förordningen den 5 december 1919 (nr 755) angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m. På grund av bemyndigande av Kungl. Maj:t har vidare kommerskollegium, som jämte den under kollegium lydande elektriska inspektionen är tillsynsmyndighet i fråga om starkströmsanläggningar, i särskilda kungörelser meddelat ytterligare bestämmelser, väsentligen av teknisk art, rörande sådana anläggningar.

Såväl 1902 års lag som vissa av nämnda administrativa författningar hava efter utfärdandet ändrats och kompletterats i olika avseenden. I väsentliga delar hava bestämmelserna dock alltjämt sin ursprungliga avfattning. På grund av den ofantliga utvecklingen inom elektricitetsförsörjningen under de senaste årtiondena hava de av Kungl. Maj:t och kommerskollegium meddelade säkerhetsföreskrifterna rörande starkströmsanläggningar visat sig vara i behov av översyn. Även en omarbetning av vissa delar av 1902 års lag har ansetts vara av omständigheterna påkallad.

Innan jag redogör för det utredningsarbete, som med anledning härav under senaste år verkstälts inom handelsdepartementet, torde två tidigare utredningar på starkströmsområdet böra omnämnas.

I skrivelse den 28 mars 1907, nr 62, anhöll riksdagen om utredning, på vilket sätt betryggande garantier för kontraktsevenligt åtnjutande av elektrisk energi kunde genom lagstiftning eller eljest beredas avnämare av sådan energi. Den kommitté, den s. k. *kraftkommittén*, som år 1911 med anledning därav tillsattes av Kungl. Maj:t, erhöll dessutom i uppdrag att utreda, huruvida och på vad sätt priset på elektrisk kraft, som distribuerades till allmänheten, kunde av offentlig myndighet regleras. Kommittén avgav den 16 december 1914 ett omfattande betänkande, utmynnande i lagförslag, som efter överarbetning framlades för 1920 års riksdag (proposition nr 298) och ledde till utfärdandet av, bland annat, lagen den 22 juni 1920 (nr 474) med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m. I fråga om prisreglering överlämnade kommittén en inom densamma verkställd utredning. Majoriteten inom kommittén förklarade sig emellertid anse utredningen hava givit vid handen, att åtgärder i sistnämnda ämne icke erfordrades. Revision av 1902 års lag i vissa andra avseenden syntes kommittémajoriteten visserligen vara önskvärd men ligga utanför kommitténs uppdrag. Reservanter inom kommittén överlämnade däremot förslag till ny lag, avsedd att ersätta 1902 års lag och innehållande bland annat vissa bestämmelser angående taxereglering och inlösningsförfarande beträffande elektriska anläggningar.

I anledning av riksdagsskrivelser den 29 maj 1915, nr 176, och den 9 juni 1917, nr 302, tillsattes sistnämnda år den s. k. *elektrifieringskommittén*, vilken

avlämnade ett antal tekniska utredningar rörande planmässig landsbygds-
elektrifiering inom olika län. I samband med att uppdraget år 1923 återkal-
lades avgav kommittén dessutom en kortfattad redogörelse för sitt arbete
jänte förslag till organisation av statens verksamhet beträffande landets
elektrifiering (statens offentliga utredningar 1923: 72). Däri berördes även
principerna för meddelandet av koncessioner.

Bortsett från utfärdandet av nyssnämnda lag den 22 juni 1920 samt vissa
därmed sammanhängande lagändringar medförde berörda båda kommitté-
utredningar ej några lagstiftningsåtgärder från statsmakternas sida.

Någon ytterligare utredning på ifrågavarande område har ej kommit till
stånd förrän *sakkunniga för elektriska kontrollväsendet* jämlikt Kungl. Maj:ts
bemyndigande den 3 februari 1933 tillkallades inom handelsdepartementet,
där sedan år 1920 ärenden rörande elektriska starkströmsanläggningar med
undantag av elektriska järnvägs- och spårvägsanläggningar handläggas. De
sakkunniga hava i sin slutliga sammansättning bestått av generaldirektören
G. Malm, ordförande, samt överingenjören Y. Holm och t. f. byrådirektören,
statsinspektören N. Malm.

Tillkallandet av ifrågavarande sakkunniga föranleddes av framställningar
från kommerskollegium och ett flertal enskilda sammanslutningar på elektri-
citetsoområdet. Enligt de för utredningsarbetet meddelade direktiven skulle
detta omfatta utarbetande av moderna säkerhetsföreskrifter rörande stark-
strömsanläggningar samt bestämmelser angående tillsynen å dessa jäm-
te därav föranledda organisationsförslag. Vidare skulle de sakkunniga
behandla frågorna om införande av statlig kontroll å elektrisk mate-
riel, om revision av installationer, som utförts med s. k. kristidsmateriel,
ävensom om revision av förutnämnda förordning den 5 december 1919 (nr
755) angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning el-
ler arbetsöverföring m. m. (den s. k. behörighets- eller installatörförordnin-
gen). I sistnämnda sammanhang skulle de närstående frågorna om yrkesmän-
nens utbildning samt om entreprenörssystemet på det elektriska installations-
området göras till föremål för utredning. Slutligen uppdrogs åt de sakkunniga
att utreda vissa spörsmål rörande 1902 års lag, däribland frågan i vad mån vid
prövning av en koncessionsansökan angående elektrisk anläggning hänsyn
borde tagas till behovet av anläggningen, vidare vilket förfarande, som borde
iakttagas vid förlängning av meddelade koncessioner för sådana anläggningar,
samt eventuella villkor för förlängning ävensom fråga om viss revidering av
gällande regler om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.

Till fullgörande av nämnda uppdrag hava sakkunniga för elektriska kon-
trollväsendet avgivit två tryckta betänkanden. Det första av dessa, angående
behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. (statens offentliga ut-
redningar 1935: 53), innefattar, bland annat, förslag till visst tillägg till 1902
års lag såsom underlag för en reglering av entreprenörväsendet. Det andra,
huvudbetänkandet, angående kontrollen över elektriska starkströmsanlägg-
ningar (statens offentliga utredningar 1936: 27), innehåller förslag till vissa

ändringar i 1902 års lag samt till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar ävensom till omorganisation av tillsynsmyndigheten. Vid sidan av betänkandena hava sakkunniga bland annat framlagt förslag dels rörande kontroll av elektrisk materiel, dels till detaljerade säkerhetsföreskrifter för utförandet samt för skötsel och drift av starkströmsanläggningar.

Beträffande de av sakkunniga föreslagna lagändringarna må här understrykas, att dessa avse blott vissa paragrafer i 1902 års lag, framför allt koncessionsbestämmelserna. Skadeståndsbestämmelserna hava icke i sin helhet utan endast i ett särskilt avseende varit föremål för behandling från de sakkunnigas sida. Vad expropriationsbestämmelserna angår må nämnas, att ett därmed sammanhängande ärende, nämligen riksdagens skrivelse den 21 maj 1926, nr 249, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg, jämte däröver införskaffade utlåtanden överlämnats till de sakkunniga för att beaktas vid fullgörande av uppdraget. Sakkunniga hava i sitt huvudbetänkande uttalat sig i detta ärende men icke framlagt något förslag, när de ansett med starkströmsanläggningar sammanhängande expropriationsfrågor, som i övriga delar icke ingått i utredningsuppdraget, böra tagas under gemensamt övervägande. Därvid hava sakkunniga erinrat om att riksdagen i skrivelse den 11 mars 1935, nr 71, begärt utredning angående möjligheterna att förenkla och förbilliga förfarandet vid tvångsförvärv av rätt att å annans mark framdraga elektriska ledningar, vilken sistnämnda skrivelse alltjämt är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Rörande de av sakkunniga överlämnade förslagen till följdförfattningar må här endast framhållas, att sakkunniga föreslå, att, i anslutning till vad som varit fallet beträffande gällande bestämmelser, vissa av de nya bestämmelserna skola utfärdas av Kungl. Maj:t, andra av kommerskollegium. Men under det att för närvarande alla grundläggande bestämmelser såväl av administrativ som av teknisk natur återfinnas i av Kungl. Maj:t utfärdade författningar och kollegium endast meddelat huvudsakligen tekniska detaljföreskrifter, förorda de sakkunniga, att det för underlättande av en successiv anpassning efter ändrade förhållanden för framtiden skall ankomma på kommerskollegium att utfärda i stort sett alla tekniska säkerhetsföreskrifter, däribland exempelvis även bestämmelser rörande den kontroll å elektrisk anläggning, som skall åvila vederbörande driftsledning.

Sedan sakkunniga för elektriska kontrollväsendet sommaren 1936 slutfört sitt arbete, inkom vattenfallsstyrelsen den 11 november samma år till handelsdepartementet med en skrivelse, vari styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpliga åtgärder för att landets stamlinjenät måtte utformas efter rationella riktlinjer. Framställningen var närmast föranledd av att vattenfallsstyrelsen erhållit kännedom om att Sydsvenska kraftaktiebolaget inträtt såsom delägare i Krängede aktiebolag samt att sistnämnda bolag planerade anläggande av en större kraftledning Horndal—Nässjö för att möjliggöra överföring av energi från sitt kraftalstringsområde vid Indalsälven till avsättningsområden i södra Sverige. Vattenfallsstyrelsen

ifrågasatte för sin del ett annat alternativ, enligt vilket berörda kraftöverföring tillsvärdare skulle äga rum genom transitering över ledningar, tillhöriga styrelsen.

Vid anmälan för Kungl. Maj:t den 20 november 1936 av vattenfallsstyrelsens framställning erhöll chefen för handelsdepartementet bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för utredning av frågan om rationellt utformande av rikets elektriska stamlinjenät. Uppdraget anförtroddes åt generaldirektören A. Granholm, som i mars 1937 överlämnade av honom verkställd utredning i ämnet.

I sistnämnda utredning framläggas detaljerade förslag rörande utformningen av landets stamlinjenät. I anslutning därtill framhåller den sakkunnige vissa allmänna synpunkter beträffande koncessionslagstiftningen.

Över de av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet utarbetade betänkandena har kommerskollegium avgivit särskilda utlåtanden efter hörande av statsinspektörerna ävensom av frågorna berörda sammanslutningar och organisationer. Vidare hava utlåtanden avgivits beträffande installatörbetänkandet av skolöverstyrelsen samt beträffande huvudbetänkandet av domänstyrelsen, järnvägsstyrelsen, lotsstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ävensom samtliga länsstyrelser. Över den av generaldirektören Granholm verkställda utredningen föreligga yttranden från vattenfallsstyrelsen och kommerskollegium, vilket sistnämnda ämbetsverk efter anmodan jämväl avgivit förslag till lagbestämmelser rörande statlig reglering av kraftprisen. Över detta förslag hava vattenfallsstyrelsen och svenska vattenkraftföreningen yttrat sig.

De framlagda förslagen till lagändringar och vissa därmed sammanhängande frågor ämnar jag i det följande upptaga till närmare prövning, varvid jag först behandlar huvudspörsmålet, koncessionsväsendet. Jag kommer därefter att under särskilda avdelningar behandla frågorna om reglering av kraftprisen, om viss revidering av gällande bestämmelser angående ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström samt om entreprenörväsendet.

Frågan om omorganisation av tillsynsmyndigheten kommer att i annat sammanhang anmälas för Kungl. Maj:t.

1. Koncessionsväsendet.

Gällande bestämmelser och deras allmänna innebörd.

Inledningsvis har omnämnts, att enligt 1902 års lag skyldighet i viss omfattning föreligger för den, som vill utföra elektrisk starkströmsanläggning med högre effektiv spänning än 250 volt, att söka Kungl. Maj:ts tillstånd därtill, s. k. koncession. Anläggningar med sådan spänning benämnas i den av Kungl. Maj:t den 31 december 1902 utfärdade stadgan högspännings- eller medelspänningsanläggningar, allt efter spänningens höjd, under det att an-

läggningar med spänning icke överstigande 250 volt benämnas lågspänningsanläggningar.

Fordran på tillstånd till utförande av starkströmsanläggning uppställs emellertid icke blott i 1902 års lag utan även i nyssnämnda stadga. I 2 § av denna föreskrives nämligen, bland annat, att utöver vad i 1902 års lag för vissa fall stadgas angående skyldighet för den, som vill utföra elektrisk anläggning, att till anläggningen söka Konungens tillstånd, sådan skyldighet skall åligga den, som vill framdraga elektrisk ledning för belysning eller arbetsöverföring inom område för vattentrafikled, järnväg eller allmän väg. Sistnämnda bestämmelse ersatte i berörda avseende kungörelsen den 20 april 1883 (nr 15) angående förbud att utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd upprätta telegraf-, telefon- och likartade förbindelser å viss mark, vilken kungörelse enligt utbildad praxis tillämpats även beträffande starkströmsledningar.

Till frågan om skillnaden mellan koncessioner enligt 1902 års lag och tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga återkommer jag i det följande.

De allmänna koncessionsbestämmelserna äro i 1902 års lag intagna i 2 § (1 § avser expropriation). Dessutom finnas i 3 § gemensamma bestämmelser om vilka handlingar, som skola åtfölja koncessions- och expropriationsansökningar, samt om den förberedande behandlingen av sådana ansökningar. Ändringar i 2 § hava vidtagits genom lagar den 31 augusti 1907 (nr 69), 16 maj 1918 (nr 280) och 29 maj 1931 (nr 148), under det att 3 § ändrats genom nyssnämnda lagar av 1907 och 1931 samt lag den 22 juni 1920 (nr 478).

Koncessionsskyldighetens omfattning framgår av 2 § första och fjärde styckena. Koncessionspliktiga äro alla högspännings- och medelspänningsanläggningar med följande undantag:

- 1) anläggning, som till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård,
- 2) anläggning, som till hela sin sträckning förlägges under jordytan,
- 3) anläggning, som utföres på egen mark, dock endast under förutsättning dels att anläggningen icke berör allmän väg eller allmän farled dels ock att, därest anläggningen framdrages ovan jordytan, antingen avståndet till böningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger 20 meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framgå på mindre avstånd än 20 meter,
- 4) avgreningsledning, som utgår från koncessionerad huvudanläggning, under förutsättning att expropriation för den nya anläggningen icke erfordras, att denna icke berör allmän väg eller allmän farled samt att, då ledningen skall framgå ovan jordytan på mindre avstånd än 20 meter från böningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, ägaren medgivit detta.

Koncessionsskyldigheten gäller själva ledningarna men icke vederbörande kraft- och transformatorstationer.

Angivandet i fallen 3) och 4) av ett särskilt minimiavstånd sammanhänger därmed att i andra stycket av 2 § 1902 års lag föreskrives, att tillstånd till

lednings framdragande ovan jordytan på mindre avstånd än 20 meter från boningshus m. m. inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, icke må mot ägarens bestridande meddelas, utan så är att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas eller fråga är om utförande av anläggning inom inhägnat järnvägsområde. Bestämmelse i ämnet var ursprungligen intagen i 3 § men inarbetades år 1907 i 2 §.

Bestämmelserna om koncessionsskyldighetens omfattning voro betydligt strängare i 1902 års lags ursprungliga avfattning. Lindringar i huvudsakligen två avseenden genomfördes år 1907 (jfr Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, och riksdagens skrivelse, nr 101). Å ena sidan blev för att bereda lättnad för s. k. distributionsledningar, koncessionsskyldigheten beträffande avgreningsledning inskränkt på sätt av undantaget 4) framgår, å andra sidan begränsades minimiavståndet till boningshus m m., som tidigare utgjort 150 meter, till 20 meter.

En ytterligare ändring i lindrande syfte, som genomfördes år 1907, avsåg straffbestämmelsen i sista stycket av lagens 2 §. Enligt den ursprungliga avfattningen skulle envar, som utan Konungens tillstånd eller i strid mot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter utförde eller nyttjade koncessionspliktig anläggning, straffas med böter från och med 25 till och med 1,000 kronor, där ej å överträdelsen straff vore i allmänna strafflagen utsatt. Genom lagändringen inskränktes bestämmelsen till att endast omfatta nyttjande av anläggning. Såsom motiv för ändringen hade anförts, att koncessionsförfarandet toge en avsevärd tid i anspråk samt att någon fara ej kunde uppstå, förrän anläggningen tagits i bruk.

När sedermera med anledning av avspärrningen under världskriget en starkt forcerad elektrifiering i Sverige kom till stånd, infördes genom lagändring år 1918 ett nytt stycke i 2 § omedelbart före straffbestämmelsen. Enligt ifrågavarande bestämmelse må, sedan ansökning om tillstånd till elektrisk anläggning blivit till Konungen ingiven och anläggningen är färdig att tagas i bruk, när skäl därtill äro, i avvaktan på ansökningens slutliga prövning tillstånd till anläggningens nyttjande tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver. Samtidigt ändrades orden »Konungens tillstånd» i paragrafens sista stycke till »vederbörligt tillstånd». Befogenhet att meddela dylikt *provisoriskt drifttillstånd* tillkommer enligt föreskrift i 47 § 1902 års stadga (nuvarande lydelse se kungörelse nr 828/1919) av kommerskollegium förordnad tillsyningsman, i allmänhet vederbörande statsinspektör över elektriska starkströmsanläggningar.

Tredje stycket i 2 § 1902 års lag innehåller bestämmelser angående själva meddelandet av koncession å elektrisk anläggning. Sålunda föreskrives där, att dylikt tillstånd må av Konungen meddelas endast för viss tid, ej överstigande 40 år, vartill fogats följande mening: »Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas». Beträffande bestämmelsen om viss begränsad *koncessionstid* må nämnas, att förslag i sådant avse-

ende icke av Kungl. Maj:t framlades för 1902 års riksdag. Särskilda utskottet föreslog först en koncessionstid av högst 50 år. Sedan första kammaren bifallit utskottets förslag därutinnan men andra kammaren stannat för en koncessionstid av högst 30 år, framförde utskottet ett sammanjämningsförslag, enligt vilket bestämmelsen kom att begränsas till högst 40 år.

Vad därefter angår 3 § 1902 års lag skall enligt första stycket *koncessionsansökning* vara »åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på dels ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövliga, dels ock, såvitt ledningen skall framgå ovan jordytan, ägare och innehavare av de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än 20 meter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa». Vissa undantag gälla dock i fråga om ledning inom område för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan. Vidare föreskrives i 3 § andra stycket att, därest ansökan finnes ej genast böra avslås, tillfälle att inkomma med yttrande över ansökningen skall lämnas åt de kommuner eller municipalsambällen, inom vilkas område ledning skall framdragas, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad förut nämnts, skola uppgivas. I övrigt förklaras de ytterligare upplysningar skola infordras, som för ärendets bedömande må erfordras. Paragrafen innehåller slutligen vissa undantagsbestämmelser beträffande anläggning inom inhägnat järnvägsområde. — Tilläggas må, att i 1 § 1902 års stadga lämnas föreskrift om vissa ytterligare bilagor till koncessionsansökningar, vilka bestämmelser emellertid aldrig kommit att tillämpas.

I anslutning till nu lämnade redogörelse för gällande koncessionsbestämmelser torde förhållandet mellan 2 § 1902 års lag och 2 § 1902 års stadga böra något närmare beröras. Därvid må understrykas, att koncession enligt nämnda lag innebär tillstånd att utföra en eller flera starkströmsledningar med högre spänning, varvid tillståndet omfattar ledningarna i hela deras sträckning samt är begränsat till viss tid. Tillstånd enligt stadgan avser däremot endast de delar av starkströmsledningar med högre eller lägre spänning, vilka komma i beröring med trafikled av i stadgeparagrafen angivet slag, och tillståndet begränsas icke till viss tid. Tillämpningen av sistberörda paragraf har emellertid i betydlig mån inskränkts därigenom att en koncession enligt lagen å viss till sträckningen bestämd ledning enligt praxis anses innefatta tillstånd att framdraga ledningen även i de delar, där den eventuellt berör trafikled. Därtill kommer, att bestämmelserna om koncessionssskyldighet, vilka ursprungligen ej togo särskild hänsyn till frågan huruvida trafikled berördes av anläggningen eller icke, därutinnan år 1907 erhållit den lydelse som framgår av de i det föregående under 3) och 4) angivna undantagen. Med anledning av nämnda förhållanden meddelas numera tillstånd enligt 2 § stadgan, förutom beträffande lågspänningsledningar, endast beträffande

icke koncessionspliktiga ledningar med högre spänning. Bestämmelserna om vilka handlingar, som skola bifogas ansökning om tillstånd enligt stadgan äro formellt desamma som beträffande koncessionsärenden men tillämpas i praktiken endast i begränsad omfattning, när fråga är om en fristående sådan ansökning. Slutligen må nämnas, att Kungl. Maj:t i ingressen till kungörelsen den 26 juni 1903 (nr 63) angående förändrad lydelse av vissa bestämmelser i stadgan meddelat en förklaring av innehåll att med allmän väg i 2 § stadgan icke avses gata i stad.

Behandlingen av ansökningar om tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledningar.

Vad angår den närmare behandlingen av inkomna ansökningar må till en början framhållas, att dessa i regel avse tillstånd såväl att utföra en eller flera koncessionspliktiga ledningar som att hava till anläggningen hörande lågspänningsledningar framdragna inom område för allmän väg m. m., således både koncession enligt 2 § lagen och tillstånd enligt 2 § stadgan. Samtidigt begäres ofta tillstånd i ytterligare ett eller flera avseenden, såsom att hava ledningen framdragen över kronojord, att få expropriera mark för anläggningen samt att få anläggningen fridlyst. Ansökningarna i sist angivna delar brukas behandlas i samband med koncessioneringen; härifrån bortses emellertid i det följande.

Ansökning om *koncession* remitteras först till vederbörande länsstyrelse, som därvid jämlikt föreskrift i 3 § andra stycket 1902 års lag anbefalles lämna av ansökningen berörda kommuner eller municipalsamhällen samt ägare och innehavare av fastigheter tillfälle att inkomma med yttranden öfver densamma. Med anledning härav utfärdar länsstyrelsen kungörelse med uppgift om inom vilken tid yttranden må avgivas samt varest handlingarna finnas tillgängliga för granskning. Kungörelsen införes i länskungörelserna (ibland även i ortstidning) och uppläses i respektive kyrkor. Sedan länsstyrelsen, under överlämnande av eventuellt inkomna yttranden ävensom i övrigt införskaffad utredning, avgivit utlåtande öfver ansökningen, remitteras denna till telegrafstyrelsen. Dessutom förekomma vid behov remisser till järnvägsstyrelsen, lotsstyrelsen m. fl. myndigheter. Sist remitteras ansökningen till kommerskollegium, som efter samråd med statens elektriska inspektion avgiver utlåtande i ärendet.

Med stöd av bestämmelse i nyssnämnda stycke i 3 § kan Kungl. Maj:t visserligen, om ansökning är ofullständig, omedelbart avslå densamma. Under de första åren efter lagens tillkomst förekommo avslag av denna anledning. Numera beredes sökandena alltid tillfälle att komplettera ansökningarna, varför sådant avslagsbeslut på länge icke meddelats.

Vid beviljande av koncession har föreskriften om viss koncessionstid tillämpats på så sätt, att koncession å självständig anläggning utom i ett eller annat specialfall alltid meddelas på 40 år från beslutets dag, under det att

koncession å ledning, som direkt eller indirekt är anknuten till tidigare koncessionerad ledning beviljas för återstoden av koncessionstiden för huvudledningen. I fråga om staten tillhörig ledning brukar koncessionstiden alltid fastställas till 40 år. I den resolution, varigenom koncession beviljas, föreskrives vidare, att den ifrågavarande anläggningen, för vars utförande i ärendet ingiven och fastställd karta jämte eventuellt en eller flera ritningar skall ligga till grund, i övrigt skall utföras och nyttjas med iakttagande av föreskrifterna i 1902 års stadga samt inledningsvis omförmälda kungörelse den 19 maj 1916. Före tillkomsten av sistnämnda författning intogos i själva resolutionen närmare villkor, när den nya anläggningen korsade befintliga svagströmsledningar eller trafikleder m. m. Dessa jämte vissa ytterligare villkor äro sammanförda i 1916 års kungörelse. Bland bestämmelserna i denna må här framhållas ett villkor, som sedan slutet av år 1907 hade intagits i flertalet koncessioner, nämligen att innehavare av koncessionerad starkströmsanläggning är skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft från sådan anläggning, vilka framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda. Vid sidan av den allmänna hänvisningen till nämnda båda författningar intagas ibland i resolutionerna av omständigheterna påkallade särskilda koncessionsvillkor.

Vad ansökning om *tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga* beträffar anknutes, såsom redan nämnts, denna oftast till vederbörande koncessionsansökning. Fristående ansökningar behandlas på motsvarande sätt men föranleda icke utfärdande av länskungörelse. Tillstånd enligt stadgan beviljas alltid tillsvidare. Tilläggas må, att praxis utvecklats därhän att ett i viss mån förenklat förfaringssätt iakttagas vid meddelande av tillstånd enligt stadgan. Sålunda meddelas sedan länge generella sådana tillstånd, åtminstone när fråga är om framdragande av lågspänningsledningar från viss eller vissa koncessionerade anläggningar.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att enligt 47 § 1902 års stadga starkströmsanläggning, till vars utförande Konungen lämnat tillstånd, icke får tagas i bruk utan medgivande av vederbörande statliga tillsyningsman, vilken såsom redan nämnts jämväl äger befogenhet att, när skäl därtill äro, meddela provisoriskt drifttillstånd, innan frågan om anläggningens utförande slutligen prövats av Konungen. Det förekommer fortfarande i stor utsträckning, att tillstånd till utförande av en anläggning icke sökes, förrän anläggningen redan är färdig. I sådant fall anhåller anläggningsägaren samtidigt om koncession och om provisoriskt drifttillstånd, vilket sistnämnda brukar beviljas av tillsyningsmannen, därest det styrkes, att ur säkerhetssynpunkt intet är att erinra mot anläggningen.

Efter att sålunda hava lämnat en redogörelse för den allmänna behandlingen av inkommande ansökningar om tillstånd till utförande av starkströmsledningar övergår jag till *frågan om prövning av ansökningarna ur saklig synpunkt*.

Av den handläggning vid olika riksdagar, som föregick utfärdandet av 1902 års lag, framgår otvetydigt, att koncessionsskyldigheten infördes huvud-

sakligen för tillgodoseende av säkerhetskrav. Dock är att märka, att bestämmelsen om begränsning av koncessionstiden ävensom det successiva utformandet av olika undantag från nämnda skyldighet innebära hänsynstagande även till intressen av annan natur. Kungl. Maj:ts prövningsrätt i fråga om meddelande av koncessioner erhöi i lagen en allmän avfattning och någon ändring därutinnan har sedermera icke ägt rum.

Enligt utbildad praxis kom någon realbehandling av koncessionsansökningarna ur andra synpunkter, än som sammanhängde med anläggningarnas tekniska utförande, icke att äga rum under de närmaste årtiondena efter lagens ikraftträdande. Efter förberedande utredning blevo alla ansökningar, som befunno sig i fullständigt skick, bifallna av Kungl. Maj:t.

Härvid bör beaktas, att det dröjde länge, innan landets elektrifiering fortskridit så långt, att konkurrensförhållanden mellan olika företag påkallade ett ståndpunkttagande till frågan om införande av behovsprövning vid meddelande av koncessioner å starkströmsanläggningar.

I sin år 1923 avgivna sammanfattande redogörelse förklarade *elektrifieringskommittén*, att koncessionsansökningar rörande elektriska anläggningar borde underkastas en reell granskning ur synpunkten av anläggningarnas möjliga inpassning i den plan, som framgått ur kommitténs utredningar. Efter att hava erinrat om den praxis, som dittills tillämpats, framhöi kommittén, att ordalydelsen i 1902 års lag icke torde lägga hinder i vägen för en tolkning, enligt vilken ett bedömande av koncessionsansökningarna jämväl ur teknisk-ekonomisk och nationalekonomisk synpunkt skulle kunna äga rum och därvid betingade förfoganden göras gällande. Kommittén ansåg dock, att ett brytande av dittills följd praxis vid koncessionsärendenas behandling, en praxis, som hade sin rot i den motivering, som åtföljde förslaget till 1902 års lag och den miljö, ur vilken sagda lagstiftning framgått, sannolikt icke skulle bliva av behovet påkallat. Kommittén höi före, att vederbörande, som planerade ett elektrifieringsföretag, i regel skulle mottaga och följa de råd och anvisningar, som ur planmässighetens synpunkt kunde och borde givas av ett kompetent och för ändamålet avsett statligt organ. Skulle väsentliga divergenser framträda mellan den privata företagarens och statens strävanden, syntes det kommittén få bliva ett senare övervägande förbehållet att avgöra, om det nuvarande koncessionsförfarandets gränser skulle utvidgas och ett ökat tvång påläggas företagaren. Vid ett dylikt övervägande borde enligt kommitténs förmenande vederbörligt beaktande skänkas åt den synpunkten, att ett för långt drivet tvång från det allmännas sida kunde verka hindrande på utvecklingen.

Såsom redan tidigare nämnts föranledde de av elektrifieringskommittén verkställda utredningarna ej några direkta åtgärder från statsmakternas sida.

Den i allt större omfattning genomförda elektrifieringen medförde emellertid så småningom, att ett närmare beaktande av konkurrensförhållanden började visa sig ofrånkomligt. Konkurrensen avsåg i första hand gränsområdena mellan olika distributionsföretag men kunde även gälla större oelektrifierade områden, beträffande vilka ansökningar om tillstånd att framdra-

ga elektriska ledningar inkommo från skilda elektrifieringsföretag. För att i någon mån förhindra tillkomsten av ur rationell elektrifieringssynpunkt icke önskvärda anläggningar tillgreps till en början en utväg, som alltjämt kommer till användning, nämligen att söka åstadkomma en frivillig överenskommelse mellan konkurrenterna genom förmedling av statsinspektörerna eller i vissa fall vederbörande länsstyrelser. Däremot hystes i det längsta betänkligheter mot att från statens sida ingå på en direkt behovsreglering. Under senare år har emellertid ett positivt ståndpunkttagande i frågan ägt rum. Sålunda förekommer numera i vissa fall, att Kungl. Maj:t efter behovsprövning helt eller delvis avslår ansökningar eller vid bifall uppställer särskilda koncessionsvillkor för att förebygga dubbla ledningsnät. Besluten hava i regel fattats i överensstämmelse med vad kommerskollegium i infortrade utlåtanden föreslagit. I några av fallen hava med varandra konkurrerande koncessionsansökningar samtidigt förelegat till avgörande. Antingen har då den ena ansökningen bifallits och den andra avslagits eller har, om ansökningarna ansetts endast delvis kollidera med varandra, inskränkningar vidtagits i den ena eller i båda koncessionerna. Avslag hava även förekommit med hänsyn till tidigare beviljade koncessioner. Beträffande de koncessioner, där realprövning kommit till uttryck i form av särskilda koncessionsvillkor, må nämnas, att två slag av dylika föreskrifter kommit till användning. I vissa koncessioner har intagits en allmän bestämmelse om att den nya koncessionsinnehavaren skall vara skyldig ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som vederbörande statsinspektör kan finna erforderliga för att i möjligaste mån förebygga uppkomsten av dubbla ledningsnät och därav föranledda olägenheter. I andra fall har en mera direkt reglering ansetts påkallad, vilket skett i form av åläggande för den nya koncessionsinnehavaren att på anfordran helt eller delvis inlösa den äldre anläggningen. Dylik inlösningskyldighet har bland annat ifrågakommit, när den nya koncessionen meddelats på grund av att den redan befintliga anläggningen icke ansetts kunna på ett tillfredsställande sätt fylla ortens behov. Vid uppställande av inlösningskyldighet såsom villkor för koncession brukar föreskrivas, att, därest överenskommelse ej kan träffas om ersättnings storlek, denna fråga skall avgöras enligt lagen om skiljemän.

Behovsprövning har emellertid kommit till användning icke blott vid koncessionsbehandling utan även vid meddelande av tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga. Det ligger nämligen i sakens natur, att konkurrensförhållanden kunna göra sig ännu mera gällande vid framdragande av lågspänningsnät. Vissa beslut hava sålunda inneburit avslag å ansökningar om tillstånd att framdraga lågspänningsledningar inom område för allmän trafikled eller viss begränsning av tillståndet. Inlösningskyldighet beträffande äldre lågspänningsanläggningar har också föreskrivits såsom villkor för tillstånd enligt 2 § stadgan.

Av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet föreslagna ändringar i koncessionslagstiftningen.

I fråga om koncessionsväsendet beröras i sakkunnigutredningen till en början de båda omständigheter, som närmast föranlett utredningsuppdraget i denna del. Å ena sidan framhålles, att den alltmera ökade konkurrensen mellan olika distributionsföretag ansetts påkalla ett definitivare ståndpunkttagande till frågan om och i vad mån behovsprövning bör komma till användning vid koncessionsbehandlingen. Å andra sidan erinras om att de redan meddelade koncessionerna på grund av koncessionstidens begränsning till högst 40 år successivt upphöra att gälla efter utgången av år 1942, varför koncessionsinnehavare måste anses hava berättigade anspråk på att i tid kunna få ansökning om förlängning av koncession prövad.

Efter att helt allmänt hava förordat, att staten även i fortsättningen behåller det reglerande inflytande över kraftförsörjningen, som koncessions tvånget innebär, understryka sakkunniga, att koncessionsväsendet länge fungerat i stort sett tillfredsställande, ehuru bestämmelserna alltjämt i första hand äro ett uttryck för de synpunkter, som anlades på koncessionsproblemet vid 1902 års lags tillkomst, då av naturliga skäl icke kunde överblickas, vilka former kraftdistributionen skulle komma att taga.

Behovsprövning.

Sakkunniga övergå därefter till frågan om behovsprövningen och yttra följande:

»Hittills har behovsprövningen tillkommit i form av praxis vid avgörande av ett antal individuella fall. Några erinringar däremot från riksdagens sida hava icke framkommit. Sakkunniga hava därför utgått från att denna väg fortfarande står öppen för Kungl. Maj:t utan direkt bemyndigande i 1902 års lag.

Den behovsprövning, som sålunda i vissa fall har tillämpats, har gällt framför allt ledningar avsedda för lokal distribution och har haft till uppgift att förhindra uppkomsten av dubbla ledningsnät. Dylika dubbla ledningsnät äro ur flera synpunkter mindre önskvärda. Elektriska starkströmsledningar, även sådana för lågspänning, innebära alltid ett visst färemoment, som ökas ju flera ledningarna äro och ju mer ledningar hörande till olika anläggningar korsa eller i övrigt komma i omedelbar närhet av varandra. Särskilt för telegrafverkets vidkommande är denna synpunkt av vital betydelse. Det kan ofta vara svårt att på en ort få nödigt utrymme för såväl starkströms- som telefonledningar, och svårigheterna ökas givetvis om man på platsen icke har ett utan två starkströmsnät. Kostnaderna för skyddsanordningar kunna väsentligt ökas. Fall finnas, då telegrafverket tvingats till dyrbara kabelanläggningar på grund av att utrymmet belagts av starkströmsledningar. Erfarenheten visar därjämte, att, där dubbla ledningsnät förekomma, den hårda konkurrensen försvagar de bågse företagens ekonomi. Detta i sin tur medför att underhållet av ledningsnäten försummas, varigenom givetvis säkerheten minskas. Även vägintresset har olägenhet och kostnader, då vägar och kraftledningar korsa eller komma i närhet av varandra. Ur nationalekonomisk synpunkt innebära de dubbla ledningsnäten ett slö-

seri, dels genom större kapitalinvestering, dels genom ökat markinträng. Med hänsyn till säkerhet, ekonomi, allmän trevnad och ordning måste förekomsten av dubbla distributionsnät anses vara en mindre tillfredsställande företeelse och de sakkunniga finna därför, att de åtgärder, som av statsmyndigheterna på senare tider vidtagits i koncessionsväg för att förhindra dubbeldistribution, varit av omständigheterna starkt påkallade och att för framtiden denna praxis bör fortsättas. De sakkunniga vilja emellertid framhålla, att den nuvarande koncessionslagstiftningen har vissa luckor, som medföra, att en önskvärd reglering icke alltid kan i koncessionsväg genomföras. Sakkunniga skola i sin framställning återkomma härtill.

Om de sakkunniga sålunda anse, att ingripande i koncessionsväg bör äga rum beträffande de lokala distributionsnäten i huvudsakligt syfte att förebygga uppkomsten av dubbla dylika ledningsnät, ställa de sig däremot mera tveksamma beträffande lämpligheten och möjligheten att medelst koncessionsförfarande reglera tillkomsten av sådana ledningar, vilka ha till huvudsaklig uppgift att överföra kraft från en kraftkälla till en viss punkt, t. ex. ett industriföretag eller ett distributionscentrum. En realprövning beträffande dylika linjer, vilka ofta i form av stamlinjer eller bygdelinjer ingå såsom viktiga led i landets elektrifieringssystem, torde i de flesta fall vara förenad med utomordentliga svårigheter, under det att en sådan prövning beträffande de lokala ledningsnäten är en mera enkel uppgift, som utan större svårigheter bör kunna handhavas av de myndigheter, på vilka tillämpningen av koncessionsförfarandet vilar och vilka äro väl förtrogna med de lokala förhållandena. Såsom förut har framhållits, kan hänsyn till statens egna intressen ävensom hänsyn till säkerhet, ordning och trevnad anföra såsom skäl för att staten håller en reglerande hand över de lokala distributionsnäten, under det att dylika skäl knappast kunna göras gällande beträffande de egentliga överföringslinjerna, för vilka huvudsakligen ekonomiska och näringspolitiska synpunkter bliva avgörande. Erfarenheten ger dessutom vid handen, att missförhållanden huvudsakligen kunna anses föreligga beträffande den lokala distributionen, varest på åtskilliga orter dubbeldistribution kommit till stånd, under det att elektrifieringen i övrigt kan anses hava utvecklats efter i stort sett sunda och rationella linjer. Denna uppfattning torde vara allmän inom sakkunniga kretsar.

De sakkunniga önska emellertid understryka, att en bestämd rågång mellan de olika slagen av anläggningar — lokala distributionsnät å ena sidan, överföringslinjer å andra sidan — icke alltid kan dragas. Det torde därför varken vara lämpligt eller möjligt att i författningsbestämmelser angiva, när en realprövning bör ifrågakomma. Detta torde böra ankomma på de prövande myndigheterna att bedöma och en av förhållandena och utvecklingen betingad praxis torde så småningom komma att växa fram. De sakkunniga vilja framhålla, att därest det skulle visa sig önskvärt att ingå i realprövning av andra än de mera lokalt betonade anläggningarna, så torde det i enstaka fall vara värdefullt, om en förstärkt sakkunskap kunde ställas till de prövande myndigheternas förfogande. De sakkunniga anse emellertid, att anlita det av dylik sakkunskap bör äga rum endast, därest sådana förhållanden skulle uppstå, att behovet därav vore uppenbart. Det kan visserligen göras gällande, att dylika särskilda sakkunniga skulle kunna hava en uppgift att fylla även vid prövningen av ansökningar, avseende lokala distributionsnät, och att sålunda, därest en realprövning över huvud skall fortfarande äga rum, ett permanent koncessionsråd redan nu borde komma till stånd. De sakkunniga önska emellertid understryka, att prövning av sådana ansökningar, varom här är fråga, förekommer i relativt stor omfattning och sålunda är förenad med förhållandevis mycket arbete. Det torde även vara nödvändigt,

att rådsledamöterna skaffa sig detaljerad kännedom om de lokala förhållandena i varje särskilt fall. De kvalifikationer, som ledamöterna av ett dylikt råd borde besitta, ävensom lämpligt medlemsantal, torde sålunda i mycket vara beroende av arten och omfattningen av de koncessionsärenden, med vilka rådet skulle taga befattning. Det möter därför svårigheter att på förhand angiva de grunder, efter vilka detta borde sammansättas. Man har anledning befara, att ett sådant råd skulle komma att tynga och fördröja ärendenas behandling utan att göra motsvarande gagn. De sakkunniga anse sig därför böra tillråda, att man i denna fråga tillsvidare ställer sig avvaktande.»

Ordföranden, generaldirektören Malm, har reserverat sig mot sakkunnigas uttalande i sistnämnda avseende samt för egen del föreslagit, att kommerskollegium utrustas med ett *koncessionsråd*, bestående av ämbetsverkets chef jämte två av Kungl. Maj:t för tre år i sänder utsedda personer med goda tekniskt-ekonomiska insikter och överblick på ifrågavarande område samt kända för objektivitet och gott omdöme. Till stöd för sitt förslag framhåller reservanten, att när full sanktion gives åt Kungl. Maj:ts rätt att vid koncessionsgivningen gå in för behovsprövning, det synes nödvändigt skapa garantier för att koncessionsfrågorna bliva auktoritativt förberedda. Det slutliga ståndpunkttagandet inom kollegium till ett koncessionsärende, som varit föremål för rådsbehandling, skulle enligt reservanten ankomma på ämbetsverkets chef.

K o n c e s s i o n s s k y l d i g h e t e n s o m f a t t n i n g.

I anslutning till vad sakkunniga vid ståndpunkttagande till behovsprövningen antytt om förefintligheten av vissa luckor i koncessionslagstiftningen beröra sakkunniga närmare i vilka avseenden koncessionsskyldigheten skulle behöva skärpas, för att den i utredningen förordade kontrollen över den lokala distributionen må kunna genomföras. Sakkunniga förklara sig därvid åsyfta dels från koncessionerade huvudledning utgående grenledningar för hög- eller medelspänning dels ock för allmän distribution avsedda lågspänningsledningar. Beträffande båda nämnda grupper av ledningar hava enligt sakkunnigas förmenande gällande bestämmelser om skyldighet för vederbörande att söka tillstånd, i den mån ledningarna beröra allmän trafikled, visat sig icke utgöra tillräckligt hinder för framdragande av ur rationell elektrifieringssynpunkt mindre önskvärda ledningar. Sakkunniga understryka, att behov av en statlig reglering föreligger särskilt i gränsområdena mellan olika distributionsföretag.

Angående införandet av koncessionsskyldighet för *lågspänningsledningar, avsedda för allmän distribution*, anföra sakkunniga följande:

»Ett ingripande, som avser införande av tillståndstvång i fråga om samtliga lågspänningsledningar för allmän distribution, torde knappast tillhöra området för Konungens administrativa lagstiftning utan bör enligt sakkunnigas förmenande komma till uttryck i 1902 års lag såsom en ytterligare form av tillstånd eller koncession. Nämnda lag med undantag för koncessionsbestämmelserna har redan nu avseende även å lågspänningsledningar. Det synes därför icke böra vara något hinder att under 2 § i lagen införa bestämmelser

om skyldighet att i viss omfattning söka tillstånd av Konungen till utförande av lågspänningsledningar.

Då uttrycket »för allmän distribution» torde vara alltför obestämt för att utan närmare förklaring kunna användas i lagtext hava sakkunniga ansett koncessionsskyldigheten böra kunna uttryckas så, att den skulle gälla lågspänningsledningar för distribution av ström till fastigheter med olika ägare. Därigenom skulle, vilket synes fullt berättigat, från koncessionsskyldighet undantagas framdragande av lågspänningsledningar till viss eller vissa fastigheter med en och samma ägare. Däremot skulle i den mån sådana ledningar korsade allmän trafikled fortfarande särskilt tillstånd erfordras, varjämte framdragande av ledningarna över annans mark alltjämt vore beroende av om medgivande av ägaren eller expropriationsrätt erhöles.

Uppenbart är emellertid, att tillstånd till framdragande av lågspänningsledningar för allmän distribution icke i likhet med nuvarande koncessioner å ledningar med högre spänning kunna avse vissa till hela sin sträckning bestämda ledningar. Det torde av praktiska skäl vara nödvändigt att i stället låta lågspänningskoncessionen innebära en allmän rätt att från viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område framdraga lågspänningsledningar. På grund av att det ur teknisk synpunkt är omöjligt att från viss station utdraga användbara lågspänningsledningar utöver en viss längd skulle detta i verkligheten innebära den begränsning, som avses.

För att undvika ingrepp i bestående förhållanden vilja de sakkunniga emellertid icke ifrågasätta, att den sålunda föreslagna koncessionsplikten för lågspänningsledningar skall gälla redan utförda lågspänningsledningar ej heller sådana, som utföras i anslutning till befintliga lågspänningsledningar.»

I fråga om *avgrenningsledningar för hög- eller medelspänning* erinra sakkunniga om att gällande begränsning i koncessionsskyldigheten för dessa genomfördes år 1907 just för att underlätta framdragandet av distributionsledningar. Sakkunniga finna emellertid olämpligt, att denna undantagsbestämmelse bibehålles, om viss koncessionsskyldighet införes beträffande lågspänningsledningar från avgrenningsledningar, samt förorda därför, att bestämmelsen helt utgår ur 2 § 1902 års lag. Retroaktiv verkan av en sådan ändring i lagen ifrågasättes icke. Sakkunniga tillägga, att de haft under övervägande, huruvida konsekvensen fordrade, att även i jorden förlagda ledningar för högre spänning gjordes koncessionspliktiga, men ansett en dylik skärpning av gällande bestämmelser böra kunna undvikas.

Sakkunniga komma därefter över till frågan om *tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga* samt konstatera, att omfattningen av sådana tillstånd skulle högst väsentligt inskränkas genom införande av koncessionsskyldighet beträffande lågspänningsledningar för allmän distribution. Liksom koncession å viss ledning för högre spänning i praxis ansetts innefatta tillstånd enligt 2 § stadgan, i den mån ledningen berör allmän trafikled, utgå nämligen sakkunniga från att även en koncession att inom ett i huvudsak bestämt område framdraga lågspänningsledningar för allmän distribution icke skall behöva kompletteras med särskilt tillstånd att med ledningarna korsa allmän trafikled.

I samband med förslaget om skärpningar i koncessionsskyldigheten förorda emellertid sakkunniga, att bestämmelsen i 2 § stadgan överflyttas till 1902

års lag. Sakkunniga erinra därvid om att Högsta domstolen vid granskning år 1907 av Kungl. Maj:ts förslag till lindringar i 1902 års lags koncessionsbestämmelser (jfr proposition nr 40/1907) underströk, att någon bestämmelse om skyldighet att söka tillstånd till anläggande av ledning över allmän väg eller vattentrafikled ej förekomme annorstädes än i den på administrativ väg tillkomna stadgan samt att, om statsmakterna i en dylik bestämmelse ville söka en garanti för bevarandet av samhällets kontroll över viktigare elektriska anläggningar, bestämmelsen uppenbarligen borde erhålla civillags natur. Detta påpekande ledde till att koncessionsfriheten beträffande ledning å egen mark ävensom beträffande avgreningsledning från redan koncessionerad huvudledning gjordes beroende av, bland annat, den förutsättningen att ledningen icke berörde allmän väg eller allmän farled. När nu undantaget från koncessionsskyldighet för avgreningsledning föreslås skola bortfalla, anse sakkunniga naturligtast, att man beträffande ledning å egen mark återgår till den ursprungliga avfattningen av år 1902 samt i stället i lagen upp-tager stadgans fordran på särskilt tillstånd för framdragande inom område för allmän trafikled av sådana ledningar med högre eller lägre spänning, beträffande vilka koncession eljest icke skulle erfordras. Sakkunniga tillägga, att koncessionerna fortfarande böra i lagtexten benämnas tillstånd.

Koncessionstid m. m.

I sakkunnigutredningen behandlas vidare frågorna om koncessionstidens längd samt om förfarandet vid förlängning av koncession.

Därvid erinras först om att riksdagen på grund av ovisshet om den framtida utvecklingen av kraftdistributionen funnit föreskrift om viss begränsad koncessionstid erforderlig för tillgodoseende av det allmännas intresse.

Sakkunniga framhålla, att erfarenheten under det trettioårliga, som förflutit, sedan koncessioner å elektriska starkströmsanläggningar började meddelas, icke visat, att staten vore i behov av att tvångsvis kunna inlösa i enskild ägo befintliga kraftföretag. En komplettering av koncessionsväsendet med i lag reglerad rätt och under vissa förutsättningar även skyldighet för staten att inlösa enskilda anläggningar, på sätt av reservanter inom kraftkommittén föreslagits, synes därför sakkunniga icke vara av förhållandena påkallad.

Däremot understryka sakkunniga betydelsen av det tidigare omnämnda koncessionsvillkoret, att innehavare av elektrisk anläggning skall vara skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft från sådan anläggning, vilka framdeles kunna bli i laga ordning fastställda.

Sakkunniga fortsätta därefter:

»Föreskrift om särskild koncessionstid synes under sådana omständigheter egentligen opåkallad. Till stöd för borttagande av bestämmelsen därom kan bland annat anföras följande. Tidsbegränsningen medför ett osäkerhetsmoment, som verkar besvärande för både distributörer och abon-

nen. Detta gör sig särskilt gällande, när koncessionstiden börjar lida mot sitt slut. Kraftdistributörer hava då svårt att avsluta ett leveransavtal för längre tid med en abonnent, enär han icke vet, huruvida han kan fullfölja avtalet efter koncessionstidens slut. Han kan vidare finna sig nödsakad att tillsvidare undanskjuta vidtagandet av erforderlig utbyggnad eller förstärkning av anläggningen på grund av att kostnaderna därför med normala kraftpriser icke hinna avskrivas under den återstående koncessionstiden. En tidpunkt av 40 år torde visserligen i och för sig vara tillräcklig för amortering av de ursprungliga anläggningskostnaderna. Men dessa åtföljas senare successivt av mer eller mindre dyrbara kompletteringar. Hårtill kommer vidare den omständigheten, att koncession å ledningar, anslutna till tidigare koncessionerad ledning, enligt praxis endast beviljas för den tidsperiod, som då återstår av den 40-åriga koncessionstiden för huvudledningen. Sådana koncessioner kunna därför ibland komma att gälla endast ett fåtal år. Sammanlagt finnas sålunda starka skäl av ekonomisk natur, som direkt tala emot att begränsa koncessionernas giltighet i tiden.

Å andra sidan kan naturligtvis med hänsyn till den rastlösa utveckling, som äger rum på det tekniska området, ej heller nu med bestämdhet överblickas, huru kraftförsörjningsproblemet kommer att te sig i en mera avlägsen framtid. Det kan endast konstateras, att elektrifieringen hittills genomförts på ett i stort sett tillfredsställande sätt samt att, såvitt för närvarande kan bedömas, en fortsatt gynnsam utveckling på ifrågavarande område är att förvänta.

Om emellertid försiktigheten anses bjuda, att staten även i fortsättningen genom en begränsning av koncessionstiden förbehåller sig rätten att ånyo taga koncessionerna under omprövning, är i varje fall nödvändigt, att tiden tillmätes rikligare än förra gången. Sakkunniga hava härutinnan kommit till den uppfattningen, att koncessionstiden icke bör understiga 55 år, motsvarande den tid för vilken enligt gällande bestämmelser utarrendering av kronan tillhörigt, icke bebyggt vattenfall brukar äga rum. För att underlätta erforderliga amorteringar vilja sakkunniga förorda, att maximitiden ytterligare något utökas, och föreslå därför, att koncessionstiden för framtiden skall avse viss tid, icke överstigande 60 år. I detta hänseende intaga sakkunniga sålunda samma ståndpunkt som reservanterna inom kraftkommittén. Tilläggas må, att sakkunniga även haft under övervägande, huruvida icke koncessionerna för framtiden borde fastställas att gälla tillsvidare. Detta skulle medföra den fördelen, att en förnyad omprövning icke bleve oundgängligen nödvändig. Sakkunniga hava emellertid funnit, att en på så sätt obestämd koncessionstid skulle innebära ett alltför stort osäkerhetsmoment för koncessionshavaren, även om denne utginge från att beviljade koncessioner icke komme att av Kungl. Maj:t återkallas utan verkligt trängande skäl.

Den koncessionstid av högst 60 år, för vilken sakkunniga sålunda stannat, därest en begränsning för framtiden överhuvud taget anses erforderlig, bör komma till användning beträffande samtliga slag av tillstånd, som inrymmas i förslaget. Någon anledning att låta vissa tillstånd gälla bestämd tid andra åter tillsvidare synes icke föreligga, särskilt som tillstånden i stort sett avse att komplettera varandra.

I fråga om koncessioner å ledningar för högre spänning anse sig sakkunniga vidare böra förorda, att i lagen intages bestämmelse om att sådant tillstånd är förfallet, om vederbörande anläggning icke tagits i bruk inom tre år från tillståndets beviljande. En dylik bestämmelse torde vara lämplig ur praktisk synpunkt genom att efter skälig tid bortmönstra koncessioner, som visat sig icke vara av förhållandena påkallade.

Ytterligare må framhållas, att den praxis, som kommit till uttryck vid tillämpningen av gällande bestämmelse om viss koncessionstid, bör bibehållas även i fråga om det nya stadgandet. Sålunda synes tiden i samtliga fall, där icke särskilda omständigheter motivera en ytterligare begränsning, böra fastställas till 60 år. Dock bör även i fortsättningen tillses, att koncessioner å med varandra sammanhängande ledningar såvitt möjligt utlöpa samtidigt. Med anledning härav torde vidare även efter den nya bestämmelsens ikraftträdande koncession å en ledning, som direkt eller indirekt framdrages från redan koncessionerad ledning, beträffande vilken koncessionstiden icke utgått, för annat än statligt företag endast böra beviljas för återstoden av den 40-åriga koncessionstiden för huvudledningen. Det är visserligen sant att härigenom koncessionstiden starkt begränsas. Fördelarna av en enhetlig koncessionsbehandling i framtiden få dock anses övert väga nackdelarna av den tillfälliga begränsningen.

Några olika synpunkter beträffande koncessionstiden, beroende på om en helt ny koncession begäres eller ansökningen avser förlängning av tidigare beviljad koncession, böra enligt sakkunnigas förmenande ej ifrågakomma.

Detta hindrar emellertid icke, att själva frågan om beviljande av koncession kan ställa sig olika i de båda fallen. Beträffande en ny koncessionsansökning måste Kungl. Maj:t otvivelaktigt anses hava en mycket friare prövningsrätt än när fråga är om förlängning av en äldre koncession. Det torde nämligen ligga i sakens natur, att behovssynpunkter endast i starkt begränsad omfattning kunna göras gällande vid behandlingen av ansökningar om förlängd koncession. Även om man sålunda bör kunna utgå från att dylik förnyelse knappast kommer att vägras, torde detta emellertid icke utesluta, att i samband med förnyelsen en lämpligare reglering av bestående förhållanden kan komma att äga rum, därest detta anses vara av behovet påkallat.»

I detta sammanhang må nämnas, att sakkunniga icke föreslå någon ändring i den bestämmelse i 2 § 1902 års lag, som ligger till grund för meddelande av provisoriska drifttillstånd. Däremot innehåller sakkunnigas förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar en ändrad avfattning av den bestämmelse, som tillerkänner vederbörande statliga tillsyningsman rätt att meddela sådant tillstånd. Enligt förslaget må nämligen tillstånd ej meddelas, därest tillsyningsmannen finner särskilda skäl tala mot bifall till den till Kungl. Maj:t ingivna ansökningen om koncession å anläggningen i fråga. Av sakkunnigas specialmotivering framgår, att stadgandestämmelsen avser att förhindra meddelande av provisoriskt drifttillstånd, när anledning är förmoda, att koncessionsansökningen eventuellt kommer att genom tillämpning av behovsprövning helt eller delvis avslås.

I samband med behandlingen av koncessionsväsendet hava sakkunniga även angivit sin ståndpunkt till frågan om taxereglering. Till denna del av betänkandet ävensom till vissa förut icke berörda detaljer i det av sakkunniga utarbetade förslaget till ändringar i 2 och 3 §§ 1902 års lag återkommer jag i det följande. Här må endast nämnas, att sakkunniga uppdelat 2 § i olika mom., i första hand med hänsyn till de olika slagen av koncessioner eller tillstånd. Beträffande 3 § har den nuvarande lydelsen, praktiskt taget oförändrad, intagits såsom 1 mom., vartill fogats ett nytt med 2 betecknat mom., avseende ansökningshandlingar rörande de nya slagen av tillstånd enligt 2 §.

Yttranden rörande koncessionsväsendet.

I flertalet yttranden, som införskaffats över det av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet avgivna betänkandet angående kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar, lämnas förslaget till ändrade koncessionsbestämmelser utan erinran. Vissa yttranden behandla emellertid mera ingående principerna för meddelande av koncession, framför allt frågorna om behovsprövningen samt koncessionstidens längd.

Behovsprövning.

Mot behovsprövning vid koncessionsbehandling uttalar sig endast *svenska vattenkraftföreningen*, till vars yttrande emellertid länsstyrelsen i Gävleborgs län ansluter sig. Föreningen framhåller i förevarande avseende huvudsakligen följande:

Förarbetena till 1902 års lag gåve det bestämda intrycket, att behovsprövning icke varit avsedd. Kungl. Maj:t hade det oaktat under senare år i några extrema fall för undvikande av missförhållanden inom vissa distributionsområden tillämpat sådan prövning. I de fall, som förekommit, syntes behovsprövningen hava framdrivits av lokalt betonade krafttvister av underordnad betydelse. Det kunde emellertid med fog ifrågasättas, om man för vissa småfrågors lösning borde övergiva det hittills vanliga förfarandet med koncessionsprövning endast avseende säkerheten. Under tillämpning av detta system hade utan påverkan från det allmännas sida kraftindustrin undergått en synnerligen lyckosam utveckling, varvid stamlinjesystem utbyggts över hela landet samt ett värdefullt samarbete etablerats mellan olika kraftföretag och företagargrupper. Det betydande stamlinjenät, som framvuxit, vore ur både teknisk och ekonomisk synpunkt i det hela väl avvägt. Vid behovsprövning finge ett företag, som redan erhållit koncession, en mycket markerad företrädesrätt gentemot senare koncessionssökande. Detta kunde komma att verka hämmande, i det att den tryggade företagaren lätt kunde föranledas att icke längre följa med utvecklingen, i vad denna avsåge stegrade krav på driftsäkerhet, driftekonomi m. m. Emot behovsprövning talade vidare, att, om denna också hittills tillämpats på ett förnuftigt sätt, det dock kunde befaras, att statens egen företagareverksamhet på området i en framtid kunde bli otillbörligt gynnad framför kommunala verk och den enskilda industrien. Då tillräckliga skäl för behovsprövningens berättigande och nödvändighet icke syntes hava presterats, ansåge föreningen, att sådan prövning icke borde äga rum. Skulle denna mening icke vinna beaktande borde behovsprövning i allt fall icke tillämpas i fråga om ledningar, som hade till huvudsaklig uppgift att överföra kraft till exempelvis ett distributionscentrum eller ett industriföretag, utan endast i speciella fall i fråga om lokala distributionsnät.

Sveriges industriförbund och *svenska elektricitetsverksföreningen* inskränka sig till att understryka, att behovsprövningen borde tillämpas restriktivt och med försiktighet.

Kommerskollegium förklarar sig väl inse, att behovsprövningen vore en synnerligen ömtålig fråga. Enligt kollegii mening kunde dock behovet av en sådan prövning icke bestridas, framför allt då fråga vore om distributions-

ledning. Detta behov hade uppstått som en naturlig följd av den alltmer intensifierade elektrifieringen, i det att tillgången på elektrisk kraft inom vissa områden blivit större än efterfrågan, varvid tävlan uppstått om avnämare. Konkurrensen skulle, särskilt i gränstrakterna mellan olika företags distributionsområden, kunna vålla betydande olägenheter ur säkerhets- och andra synpunkter, därest möjlighet ej förelåge för Kungl. Maj:t att genom koncessionsvägran förhindra dubbelelektrifiering. Även i fråga om andra ledningar än distributionsledningar kunde behovsprövning i enstaka fall vara påkallad med hänsyn till vikten av att landets elektriska kraftledningsnät utformades under nödigt beaktande av för det allmänna väsentliga ekonomiska och tekniska synpunkter. — Med anledning av det av sakkunnigas ordförande framlagda förslaget om inrättande av ett permanent koncessionsråd ville kollegium framhålla, att ett sådant icke syntes vara av behovet påkallat. Kollegium ägde nämligen möjlighet att av de sökande infordra alla uppgifter, däri inbegripna sakkunnigutlåtanden, som kunde erfordras för koncessionsansökningarnas bedömning, och torde ej heller sakna möjlighet att anlita särskilda sakkunniga, för den händelse detta i vissa fall skulle bli erforderligt. — Kollegium delade den uppfattning, sakkunniga för elektriska kontrollväsendet framfört, att behovsprövning av koncessionsansökningar kunde tillämpas av Kungl. Maj:t utan särskilt bemyndigande i lag.

Direkta uttalanden till förmån för behovsprövning återfinnas vidare i yttranden från järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen samt åtskilliga länsstyrelser och elektricitetsföreningar. Därvid förordas av vissa inrättande av ett koncessionsråd, under det att andra anse detta obehövligt.

I fråga om rätten för Kungl. Maj:t att tillämpa behovsprövning delas sakkunnigas åsikt även av *länsstyrelserna i Stockholms och Uppsala län*. Där emot göres på vissa andra håll gällande, att bestämmelse om bemyndigande i sådant avseende borde intagas i 1902 års lag. Sålunda anser *länsstyrelsen i Örebro län* det kunna ifrågasättas, huruvida icke behovsprövning i annat fall stode i strid med föreskriften i § 60 regeringsformen om förbud mot monopol. Även om med den tolkning, som under senare tid givits åt nämnda grundlagsstadgande, hinder av sådan anledning icke skulle föreligga för en behovsprövning, finner länsstyrelsen det icke vara riktigt, att förevarande viktiga och ömtåliga frågor reglerades allenast genom ett administrativt förfarande. *Järnvägsstyrelsen* finner det påfordrat och riktigt, att lagen erhåller en annan och tydligare lydelse i nämnda avseende. Styrelsen tillägger, att det för statens järnvägar i egenskap av landets säkerligen största konsument av kraft vore av synnerlig vikt, att kraftförsörjningen ordnades efter rationella riktlinjer, varigenom både tillgången på kraft i olika delar av landet säkerställdes och kostnaderna för kraftöverföring icke onödigt fördrades.

Länsstyrelsen i Norrbottens län understryker vikten av att behovsprövning tillämpas så, att missbruk av tillkommen monopolställning till men för konsumenterna förhindras. Därjämte påtalar länsstyrelsen det förhållandet, att koncessionsansökning ej brukade insändas, förrän anläggningen i väsentliga

delar vore utförd, varav följde, att vad man ville förhindra genom behovsprövning, exempelvis dubbla ledningar, kunde föreligga redan vid koncessionsbehandlingen. Länsstyrelsen anser det påtagligt, att en summarisk förhandsprövning borde komma till stånd, och ifrågasätter, att varje företag skulle vara skyldigt att, innan stakning påbörjades, söka stakningstillstånd, varvid skulle bifogas karta med ledningens sträckning preliminärt inlagd ävensom en kortfattad redogörelse för anläggningens ändamål. Länsstyrelsen anser även behov föreligga av en reglerande verksamhet i fråga om den tekniska planläggningen av framförallt de mindre distributionsföretagens kraftanläggningar.

I anslutning till nu refererade yttranden torde böra nämnas vissa uttalanden av generaldirektören Granholm i dennes *utredning angående frågan om rationellt utformande av rikets elektriska stamlinjenät*.

I samband med ståndpunkttagande till den planerade kraftledningen Horn-dal—Nässjö framhåller den sakkunnige, att för betryggande av den framtida rationella utvecklingen och tillgodogörandet av rikets stamlinjenät erfordrades, att Kungl. Maj:t kunde pröva ansökning om koncession för kraftledning även ur sådan synpunkt samt vid beviljande av koncession föreskriva villkor för att säkerställa, att ledningen nyttjades på ett rationellt sätt. Den sakkunnige berör därefter den praxis, som under senare år utformats, samt föreslår, under återopande av refererade yttrande från järnvägsstyrelsen, att lagen omarbetades, så att av densamma ej minst för intresserade företagare klart framginge, att prövningen i samband med koncession också omfattade frågan, huruvida kraftledningens tillkomst motsvarades av något verkligt behov för tillgodoseende av kraftförsörjningen i landet samt huruvida några särskilda villkor skulle fästas vid koncessionen. Den sakkunnige framhåller vidare såsom viktigt, att företagarna genom lagens ordalydelse erhöles insikt om att förberedande, ofta föregripande åtgärder icke finge vidtagas, förrän koncession å ledningen verkligen beviljats. Såsom en följd av begränsningen i koncessionstiden borde enligt den sakkunniges förmenande Kungl. Maj:t hava fri prövningsrätt även i fråga om förnyelse av koncession. Utredningsmannen fäster slutligen uppmärksamheten på det av sakkunnigas för elektriska kontrollväsendet ordförande avgivna särskilda yttrandet samt förordar, att det lagförslag nämnda sakkunniga framlagt överarbetades under beaktande jämväl av frågorna om inlösningsrätt eventuellt även inlösningskyldighet för staten eller viss företagare, därest förlängd koncession vägrades, samt om statlig reglering av kraftprisen.

I det yttrande *vattenfallsstyrelsen* avgivit över generaldirektören Granholms utredning uppehåller sig styrelsen huvudsakligen vid den speciella fråga, som närmast föranledde utredningen. I anslutning därtill förklarar sig emellertid styrelsen med hänsyn till de senaste erfarenheterna förorda, att behovsprövning i överensstämmelse med utredningsmannens förslag för framtiden tillämpades vid meddelande av alla såväl nya koncessioner som förnyelser av äldre koncessioner samt att tydlig föreskrift därom lämnades i lagen. Sty-

relsen anser, att behovsprövningen borde kunna göras helt summarisk beträffande det stora flertalet koncessioner, under det att endast relativt få torde komma att kräva tidsödande behandling. Vidare framhåller styrelsen, att man icke torde kunna hindra att materiel till ledningar beställdes och arbete med vederbörande jordägares tillstånd påbörjades, innan koncession lämnats, men att detta finge ske på företagarens egen risk. Då emellertid erfarenheten visat, att fullt legitima ledningsföretag kunde behöva påbörjas, innan koncessionsansökan med tillhörande bilagor hunne utarbetas och inlämnas, samt ibland även färdigställas före koncessionens meddelande, borde enligt styrelsens förmenande behovsprövning kunna verkställas på basis av summariska uppgifter om ledningen utan den jordägareförteckning och de konstruktiva uppgifter, vilka erfordrades för en vanlig koncessionsansökan. Styrelsen tillägger, att efter en sådan behovsprövning byggnadstillstånd borde kunna lämnas, under förbehåll att vederbörlig hänsyn toges till jordägare, säkerhetsåtgärder och allmänna intressen.

Kommerskollegium framhåller i sitt yttrande över rationaliseringsutredningen huvudsakligen följande synpunkter rörande koncessionsväsendet:

Ehuru kollegium i överensstämmelse med den ståndpunkt ämbetsverket intagit i yttrandet över sakkunnigas för elektriska kontrollväsendet huvudbetänkande alltjämt ansåge en lagändring i fråga om behovsprövningen obehörlig, såge kollegium å andra sidan ingen olägenhet av att ett förtydligande ägde rum i samband med den förestående revisionen av hithörande lagbestämmelser. En förutsättning härför måste emellertid enligt ämbetsverkets mening vara, att stadgandena om behovsprövning erhöle en så allmän avfattning, att icke Kungl. Maj:ts nuvarande prövningsrätt kringskures. Detta vore av vikt med hänsyn till svårigheten att nu fullt överblicka, ur vilka synpunkter och i vilken omfattning prövningen av koncessionsansökningar framdeles borde äga rum.

Beträffande frågan om förnyelse av koncession ville kollegium framhålla, att det finge anses ligga i sakens natur, att ansökningar om förnyad koncession komme att prövas efter samma grunder som ansökningar, avseende nya anläggningar, ehuruval i förstnämnda fall ståndpunkttagandet måste röna inflytande av anläggningens befintlighet och därav betingade skäligen hänsyn till koncessionshavarens intressen. Därest förnyelse av koncession skulle vägras, torde detta som regel bero på att koncession ansåges böra lämnas åt annat företag inom det berörda området. Därvid föreläge möjlighet att, i den mån så befunes skäligt, såsom villkor för den nya koncessionens tillgodonjutande intaga föreskrift om skyldighet för den nya koncessionshavaren, vare sig det gällde staten i egenskap av kraftdistributör eller enskilt företag, att inlösa den befintliga anläggningen. Några särskilda författningsbestämmelser i nämnda avseenden syntes kollegium icke erfordras.

Vad därefter anginge utredningsmannens förslag om att företagare genom lagens ordalydelse skulle erhålla insikt om att förberedande, ofta föregripande åtgärder icke borde få vidtagas, förrän koncession verkligen beviljats, ville kollegium erinra om att härutinnan åren 1907 och 1918 genomförda lindringar i 1902 års lags bestämmelser betingats av de betydande olägenheter, som den förutvarande ordningen visat sig medföra för såväl producenter som konsumenter av elektrisk kraft. Förhållandevis ofta förekomme nämligen fall, då kraftlinjer för undvikande av ekonomiska förluster måste force-

ras fram på mycket kort tid och där ett avvaktande av koncessionsansökningens slutliga prövning skulle varit till olägenhet. De vidtagna lagändringarna hade otvivelaktigt i stort sett varit till gagn för den fortsatta elektrifieringen. Det vore emellertid å andra sidan uppenbart att, i den mån utvecklingen medförde, att realprövning av koncessionsansökningarna alltmer toges i anspråk, denna prövning icke finge försvåras eller göras illusorisk genom att myndigheterna vid granskning av en ansökning ställdes inför ett fullbordat faktum i form av påbörjade, mer eller mindre långt framskridna anläggningsarbeten. Det hade på senare tid i enstaka fall förekommit, att anläggningar, vid vilka behovsprövning ansetts påkallad, varit påbörjade eller till och med tagna i bruk, innan koncessionsansökningen slutligen prövats. Med tanke på dylika fall skulle möjligen en återgång till tidigare bestämmelser kunna ifrågasättas. Med hänsyn till nyss antydda fördelar ville emellertid collegium giva uttryck åt den förhoppningen, att detta icke skulle visa sig erforderligt. Det förefölle collegium som om man borde ha anledning räkna med att vetskaper om ett mera allmänt tillämpande av realprövning, även med avseende å anläggningens behövlighet, skulle komma att verka till förebyggande av missbruk av gällande bestämmelser. För övrigt hade collegium i egenskap av tillsynsmyndighet vanligen tillfälle att, när skäl därtill föreläge, redan på ett tidigt stadium meddela vederbörande, att koncession kunde komma att vägras. Ett effektivt botemedel mot missbruk föreläge alltid i möjligheten att vägra koncession, trots åtgärder för anläggningens utförande vidtagits och kostnader därå nedlagts. I detta sammanhang ville collegium även understryka den skärpning sakkunniga för elektriska kontrollväsendet förordat i fråga om meddelande av provvisoriska drifttillstånd, nämligen att vederbörande tillsynsman skulle pröva ansökning om sådant tillstånd ej blott ur säkerhetssynpunkter utan även med hänsyn till andra omständigheter.

Koncessionstid m. m.

Med anledning av sakkunnigas förslag rörande koncessionstid och förlängning av koncession framhåller *svenska vattenkraftföreningen* i huvudsak följande:

Föreningen ansåge det synnerligen beklagligt, att sakkunniga trots de starka skäl, som av dem anförts för meddelande av koncession för all framtid, icke föreslagit övergång till detta system utan fasthållit vid en tidsbegränsning av koncessionerna med den enligt föreningens mening svaga motiveringen, att man ej med bestämdhet kunde överblicka, huru kraftförsörjningsproblemet komme att ställa sig i framtiden. Det syntes vara så mycket mindre anledning att förorda koncession med tidsbegränsning, som de farhågor beträffande den elektriska kraftdistributionen, vilka på vissa håll hystes vid tiden för antagandet av 1902 års lag och utan tvivel kraftigt bidragit till införandet av en sådan begränsning, visat sig icke vara berättigade. Enär en tidsbegränsning vore icke blott obehörlig utan även ägnad att orsaka direkta olägenheter för såväl producenter som konsumenter, vore det högeligen önskvärt, att kraftledningskoncessionerna finge gälla, så länge respektive ledningar fyllde sin uppgift. Om detta önskemål icke skulle kunna uppfyllas, borde koncessionstiden åtminstone icke göras kortare än 60 år. I sådant fall borde för undanröjande i viss mån av de olägenheter tidsbegränsningen medförde koncessionshavaren dessutom förklaras berättigad, att när ej mer än 40 år av beviljad koncessionstid återstode söka ny eller förlängd koncession å vederbörande ledningar.

Statsinspektören i södra distriktet förordar, att maximitiden för koncession bestämmes till 60 år samt att därjämte förklaras, att förnyelse må, om skäl därtill föreligga, meddelas, då högst 20 år av koncessionstiden återstår.

Sveriges industriförbund och *svenska elektricitetsverksföreningen* tillstyrka förslaget om ökning av koncessionstiden till 60 år.

Kommerskollegium anför att starka ekonomiska skäl naturligtvis kunde anses tala mot en begränsad koncessionstid. Såsom en försiktighetsåtgärd med hänsyn till ovissheten om elektricitetsdistributionens framtida utveckling vore en sådan begränsning emellertid enligt kollegii mening både önskvärd och behöflig. Om koncessionstiden utsträcktes till av sakkunniga föreslagna 60 år syntes allvarliga betänkligheter mot en begränsning än mindre böra hysas. Det kunde icke förnekas, att en viss osäkerhet ändock måste göra sig gällande, då koncessionstiden lede mot sitt slut. Kollegium hade haft under övervägande, i vad mån detta osäkerhetsmoment skulle kunna undanröjas. Närmast till hands låge väl att genom särskild bestämmelse uttryckligen bereda möjlighet för koncessionshavaren att redan i god tid före koncessionstidens utgång påkalla prövning av frågan om en förlängning av densamma. Ehuru åtskilliga skäl för införande av en dylik bestämmelse onekligen kunde förebringas, hade kollegium med särskild hänsyn till att tidpunkten för en sådan prövning i varje fall icke torde kunna sättas mera än ett fåtal år före koncessionstidens utgång, ansett sig icke böra framlägga något förslag i detta hänseende. — Någon förändring av formen för koncessionsgivningen, beroende på om det gällde helt ny koncession eller endast förlängning av förut meddelad koncession, syntes kollegium icke behöva ifrågasättas.

Vattenfallsstyrelsen förklarar den föreslagna ökningen av koncessionstiden vara väl motiverad för större anläggningar men däremot icke i samma grad behöflig för småanläggningar och ortsnät. Ortsanläggningarna syntes styrelsen på många håll vara av ganska primitiv beskaffenhet, varför det ofta vore bäst, om dylika småföretag uppginge i större och mera välrustade kraftföretag. En sådan utveckling borde icke försvåras genom att småföretag erhöle koncession på 60 år. Det kunde i dylika fall vara tillräckligt med en koncessionstid på 30 à 40 år. Eventuellt borde alla fristående mindre anläggningar med starkt begränsade tillgångar på kraft och kapital få koncessionstiden begränsad till maximum 40 år. Sköttes anläggningarna väl, vore det lätt att vid behov förlänga koncessionerna.

Domänstyrelsen påpekar, att de sakkunniga skärskådat bestämmelsen om koncessionstidens begränsning huvudsakligen ur kraftdistributörernas och abonnenternas synpunkter. Enligt styrelsens förmenande vore emellertid frågan uppenbarligen av stor betydelse även för markägarna, vilka genom statligt ingripande tvingades upplåta mark för elektriska ledningars framdragande. Koncessionstidens begränsning medförde nämligen möjlighet för en markägare att få frågan om ersättning för skada och intrång genom upplåtelsen upptagen till förnyad prövning. Beträffande kronoegendom hade tillstånd till lednings framdragande hittills pläгат meddelas i samband med koncessionens beviljande och för samma tid, som koncessionen avsåge. Då åtminstone vad

anginge egendom, som stode under styrelsens förvaltning, ersättningen i regel bestämdes till visst belopp för koncessionstiden, hade markägaren tydligen icke möjlighet att bliva delaktig av en under koncessionstiden inträffad värdestegring å den upplåtta marken. Ju längre koncessionstiden vore, desto större kunde olägenheterna härav bliva. Med hänsyn till den faktiska utvecklingen av fastighetsbildningen och fastighetsvärdena under de senaste trettio åren samt den framtida utveckling, som kunde förväntas, ansåge styrelsen, att ökning av koncessionstiden icke borde ske.

Länsstyrelsen i Jönköpings län förordar, att den nuvarande koncessionstiden bibehålles eller att, om en ökning skall ske, tiden inskränkes till 50 år d. v. s. den tidrymd, under vilken nyttjanderätt till fast egendom i regel längst kan upplåtas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser den rastlösa utvecklingen inom elektrotekniken motivera, att staten förbehåller sig rätten att inom en icke alltför avlägsen framtid taga koncessionsfrågan under förnyad prövning. Länsstyrelsen föreslår därför ett bibehållande av gällande bestämmelse, som icke synes styrelsen hava verkat på något sätt hämmande ur anläggningssynpunkt. Länsstyrelsen ifrågasätter därjämte, huruvida icke det för närvarande i kungörelsen den 19 maj 1916 införda koncessionsvillkoret om skyldighet att underkasta sig framtida bestämmelser om leverans av elektrisk kraft borde intagas i 1902 års lag i stället för, såsom sakkunniga föreslagit, i den nya stadgan. Länsstyrelsen uttalar sig även för att ett ytterligare förbehåll införes bland koncessionsvillkoren, nämligen att koncessionshavare skall vara skyldig underkasta sig flyttningstvång, därest ändrade förhållanden, exempelvis under koncessionstiden inträffad bebyggelse i större omfattning, skulle påkalla detta. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* åberopar som skäl för bibehållande av den 40-åriga koncessionstiden även bebyggelsens utveckling. Sistnämnda båda länsstyrelser uttala sig dessutom för en komplettering av koncessionsväsendet med rätt för det allmänna att inlösa anläggningar.

Länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län biträda av elektricitetsföreningarna i länen avgivna yttranden, vari bland annat göres gällande, att en begränsning av koncessionstiden medförde en lämplig återhållsamhet hos koncessionshavarna i fråga om utnyttjande av den monopolställning koncessionerna ej sällan innebure, ävensom att tillräcklig anledning icke föreläge till ändring i hittills tillämpade tidsbegränsning.

Efter nu lämnade redogörelse för de allmänna synpunkter, som framförts rörande koncessionsväsendet, torde böra omnämnas vissa tillägg till de ifrågasatta nya lagbestämmelserna, som förordats i några av yttrandena.

Kommerskollegium förordar, att i 2 § 4 mom. av förslaget intagen bestämmelse om att koncession å ledning med högre spänning skall upphöra att gälla, om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från dagen för tillståndets meddelande, kompletteras med bemyndigande för Konungen att medgiva undantag från bestämmelsen.

Jämtlands läns elektricitetsförening ifrågasätter, att avgrensningsledning in- till en längd av 100 meter ej underkastas koncessionsskyldighet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordar vissa ändringar i förslagen till 2 och 3 §§ lagen, varigenom bestämmelserna om framdragande av starkströmsledning inom område för vissa trafikleder skulle avse jämväl utförande av ledning utmed sådan trafikled ävensom inom område för staten eller kommun tillhörigt flygfält samt på mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av dylikt flygfält.

Länsstyrelserna i Malmöhus och Skaraborgs län ifrågasätta, att i anslutning till behovsprövning ett tillägg göres till 3 § 1 mom. i lagförslaget, av innehåll att även andra av en tilltänkt elektrisk anläggning intresserade än ägare och innehavare av därav berörda fastigheter skulle sättas i tillfälle att avgiva yttrande över koncessionsansökningen. Sistnämnda länsstyrelse framhåller därjämte, att ansökningen skulle kunna vinna publicitet genom kungörande i post- och inrikes tidningar samt ortstidning, varjämte kända sakägare eventuellt borde underrättas därom genom betalt brev.

Telegrafstyrelsen slutligen framhåller önskvärdheten av att lagförslaget 3 § 2 mom. kompletterades med föreskrift om att beträffande sådana högspänningsjordkablar, som på grund av korsning med allmän trafikled vore tillståndspliktiga, jämväl sträckningen i terräng skulle utmärkas å ansökningen bifogad karta.

Departements-
chefen.

Det förslag sakkunniga för elektriska kontrollväsendet framlagt i fråga om koncessionsväsendet är avsett att utgöra ett grundläggande led i en genomgripande modernisering av gällande bestämmelser angående elektriska starkströmsledningar. Att de i administrativ väg utfärdade säkerhetsföreskrifterna beträffande starkströmsanläggningar äro i hög grad föråldrade, framför allt i vad de reglera förhållanden av teknisk natur, och snarast möjligt måste utbytas mot i stort sett nya, tidsenliga föreskrifter, torde vara otvivelaktigt. Men även i 1902 års lags koncessionsbestämmelser synas ändringar vara av behovet påkallade. Det bör visserligen erkännas, att den omfattande elektrifiering av vårt land, som hittills genomförts, i allmänhet skett på ett efter omständigheterna tillfredsställande sätt. Men på samma gång måste konstateras, att förhållandena på ifrågavarande område såsom en naturlig följd av den oavbrutet ökade användningen av elektrisk kraft alltmer komplicerats. Det måste därför anses väl motiverat, att de i lagen intagna grunderna för koncessionsväsendet, vid vilkas utformande den snabba utvecklingen icke kunde förutses, på lämpligt sätt anpassas efter vunna erfarenheter. Såsom en särskild anledning till ett förnyat ståndpunkttagande från statsmakternas sida kan åberopas den omständigheten, att till följd av koncessionstidens begränsning de efter lagens ikraftträdande först meddelade koncessionerna upphöra att gälla inom en nära framtid.

Beträffande riktlinjerna för ett fortsatt koncessionssystem må till en början framhållas, att en realprövning av ansökningar om tillstånd att utföra starkströmsledningar, vilken redan nu i viss omfattning äger rum, synes mig nödvändig såväl ur allmän elektrifieringssynpunkt som med hänsyn till de starka intresse motsättningar, som ofta förekomma, när olika ledningsnät framdragas

i närheten av varandra. Jag delar även den i de verkställda utredningarna framförda uppfattningen, att behovsprövning av ansökningarna kan väntas för framtiden bliva erforderlig i betydligt större utsträckning än hittills. Ehuru en dylik prövning måste anses tillkomma Kungl. Maj:t utan särskilt stadgande, finner jag önskvärt att ifrågavarande princip, som, även om den tillämpas med försiktighet, kan bliva av genomgripande betydelse för koncessionsväsendet, kommer till direkt uttryck i lagen. Denna bör jämväl upptaga det villkoret för bifall till koncessionsansökan att anläggningen bör vara förenlig med en planmässig elektrifiering. Det är emellertid av vikt, att bestämmelsen i fråga erhåller en så allmän avfattning, att den icke utgör hinder för Kungl. Maj:t att vid ärendenas avgörande taga hänsyn även till övriga omständigheter i de särskilda fallen.

Såsom en följd av behovsprincipen hava sakkunniga föreslagit dels utvidgning av gällande koncessionsskyldighet beträffande starkströmsledningar med högre spänning till att omfatta även nya avgreningsledningar från koncessionerade huvudledningar dels införande av en områdeskoncessionering beträffande lågspänningsledningar för allmän distribution. Jag kan helt instämma i vad sakkunniga anfört till stöd för ändring av lagen i nämnda hänseenden. I detta sammanhang må understrykas, att behovsprövning särskilt kan behöva ifrågakomma beträffande lågspänningsnäten. Även vad angår förslaget om överflyttande till 1902 års lag av den för närvarande i 1902 års stadga införda bestämmelsen om skyldighet att söka tillstånd till framdragande av icke koncessionspliktig ledning inom område för vissa trafikleder är jag ense med de sakkunniga. Till den närmare avfattningen av bestämmelsen återkommer jag i det följande.

Däremot kan jag icke dela den av sakkunniga och även av kommerskollegium hävdade uppfattningen, att den år 1918 såsom ett femte stycke i 2 § lagen införda bestämmelsen om provisoriska drifttillstånd bör kvarstå oförändrad och endast modifieras genom vissa närmare direktiv i den administrativa stadgan. Det synes mig uppenbart, att ifrågavarande lagstadgande, som direkt tillkom på grund av förhållandena under världskriget, medfört ur koncessioneringssynpunkt beklagliga konsekvenser och i många fall försvårar en saklig prövning av koncessionsansökningarna. Detta har också vitsordats i flera av de inkomna yttrandena och bland annat påtalats i generaldirektören Granholms utredning. Med hänsyn till vad jag redan framhållit beträffande realprövningen av ansökningarna om tillstånd att utföra starkströmsledningar anser jag en ändring nödvändig, så att icke kraftdistributörer genom lagens avfattning stimuleras att färdigställa starkströmsanläggningar, innan ansökning om tillstånd att utföra ledningarna prövats av Kungl. Maj:t. Jag vill visserligen icke förneka, att det i vissa fall kan vara ett legitimt behov för en kraftdistributör att kunna påbörja en anläggning, innan sådant tillstånd erhållits. Ehuru tiden för koncessionsbehandlingen numera i allmänhet väsentligen nedbringats, synes möjlighet att erhålla provisoriskt drifttillstånd för en anläggning, vid vars färdigställande koncessionsansökningen ännu icke hunnit slutbehandlas, därför fortfarande böra stå till

buds. Men en förutsättning för beviljande av provisoriskt drifttillstånd bör enligt mitt förmenande vara att Kungl. Maj:t efter förhandsprövning funnit hinder mot anläggningens utförande icke möta ur de synpunkter, som på sätt nyss föreslagits böra enligt uttryckligt stadgande i lagen anläggas vid realbehandling av koncessionsansökningarna. En sådan förhandsprövning, varom bestämmelser böra införas i lagen, torde i flertalet fall kunna verkställas utan större omgång och grundas på betydligt mindre detaljerade uppgifter än som måste fordras för själva koncessionsbehandlingen. För att förebygga, att handläggningen hos Kungl. Maj:t i flertalet fall blir uppdelad i dylika dubbla prövningar, synes vara nödvändigt föreskriva, att förhandsprövning må påkallas endast när särskilda skäl kunna anföras för att utföra anläggningen i förtid. En normerande praxis i förevarande avseende torde snart kunna utbildas.

I fråga om koncessionstiden hava mycket delade meningar uttalats i de avgivna yttrandena. Att denna även i fortsättningen bör vara i lag begränsad, anser jag ur det allmännas synpunkt ofrånkomligt. Det synes mig ej heller tillfredsställande att, såsom för närvarande sker beträffande tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga, meddela tillstånden »tillsvidare». Jag bortser därvid naturligtvis från de provisoriska drifttillstånden. I likhet med sakkunniga för elektriska kontrollväsendet vill jag förorda en gemensam tidsbestämmelse för de olika slag av tillstånd till utförande av starkströmsledningar, som lagförslaget inrymmer. Häri varken behöver eller bör emellertid ligga, att samtliga tillstånd skola meddelas för enahanda tid, utan torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att inom i lagen angiven ram anpassa koncessionstiden efter omständigheterna. Beträffande maximitiden är jag med hänsyn till att den fortsatta utvecklingen på elektrifieringsområdet åtminstone på längre sikt icke kan förutses, särskilt med tanke på teknikens ofantliga utvecklingsmöjligheter, närmast böjd för att förorda ett bibehållande av den nuvarande tiden eller fyrtio år. Då emellertid vägande motiv anförts även för en utökning av tiden i vissa fall, har jag funnit mig böra föreslå, att tiden för tillstånden bestämmas till högst fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, högst sextio år.

Att i lagen införa särskilda bestämmelser angående förlängning av koncession vare sig under pågående koncessionstid eller vid slutet av densamma synes icke påkallat. Ehuru en realprövning av naturliga skäl är betydligt svårare att genomföra beträffande redan koncessionerade ledningar än när fråga är om nya ledningar, anser jag mig i anslutning till vad generaldirektören Granholm anfört böra understryka vikten av att vid meddelande av ny koncession å befintliga ledningar eventuellt förefintliga missförhållanden ur allmän elektrifieringssynpunkt, såvitt möjligt, undanröjas.

Några särskilda bestämmelser om rätt respektive skyldighet för staten att inlösa elektrisk anläggning finner jag i likhet med sakkunniga för elektriska kontrollväsendet icke erforderliga.

De principer för koncessionsväsendet jag i det föregående förordat torde icke blott medföra en ökning av antalet koncessionsärenden, särskilt sedan

giltighetstiden för tidigare meddelade tillstånd successivt börjat utgå, utan även ställa större krav på själva prövningen av ärendena. Sålunda synes tillämpningen av behovsprincipen komma att nödvändiggöra närmare undersökningar åtminstone i mera tveksamma fall. Att av denna anledning i enlighet med generaldirektören Malms förslag tillsätta ett konstant rådgivande organ, anknutet till kommerskollegium, synes dock icke erforderligt. I varje fall bör med åtgärd i sådant syfte anstå i avvaktan på erfarenheter rörande verkningarna av de nya bestämmelserna. Såväl handelsdepartementet som kommerskollegium torde vara i tillfälle att vid behov anlita biträde av utomstående sakkunniga personer.

Under hänsynstagande till, bland annat, av mig i det föregående framförda synpunkter har sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av 2 och 3 §§ 1902 års lag inom handelsdepartementet underkastats viss överarbetning.

Beträffande det reviderade förslaget må framhållas följande.

För att kunna bibehålla paragrafindelningen i lagen men samtidigt åstadkomma erforderlig överskådlighet av de ganska utförliga bestämmelserna hava båda ifrågavarande paragrafer liksom i sakkunnigas förslag uppdelats i olika moment. Enligt departementsförslaget innehåller 2 § sju och 3 § tre moment.

I 2 § behandlas i 1 mom. koncessionsskyldigheten i fråga om ledningar med spänning, överstigande 250 volt, samt i 2 mom. den nya formen av koncession i fråga om lågspänningsledningar. Båda dessa moment hava avfattats i enlighet med sakkunnigförslaget. Påpekas må, att till skillnad från i nuvarande 2 § direkt utsagts, att koncessionsskyldigheten avser de särskilda ledningarna och icke jämväl vederbörande kraftstationer. I samband med att sålunda ordet »anläggning» utbyts mot »starkströmsledning» har ordet »ledning» vid angivande av spänningsgränsen utbyts mot »ledare». Att, såsom på visst håll förordats, från koncessionsskyldighet enligt 1 mom. undantaga avgreningsledning av viss mindre längd har jag ej ansett mig böra föreslå, enär verkan av en sådan bestämmelse icke torde på förhand kunna beräknas. Däremot bör, på sätt sakkunniga föreslagit, såsom övergångsbestämmelse stadgas, att 2 mom. icke skall äga tillämpning å lågspänningsledningar, som anslutas till en före lagändringarnas ikraftträdande utförd lågspänningsanläggning. En sådan begränsning synes nödvändig, bland annat av det skäl, att eljest koncessionsbehandlingen enligt sistnämnda mom. skulle bliva alltför omfattande. — Beträffande 3 mom., som innehåller den från 2 § 1902 års stadga överflyttade bestämmelsen om skyldighet att söka Konungens tillstånd till framdragande av starkströmsledning inom område för trafikled av vissa angivna slag, har sakkunnigförslaget formellt omarbetats, varjämte bestämmelsen i anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan gjorts tillämplig även å luftledning på mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av statligt eller kommunalt flygfält, varmed torde förstås såväl flygplats som hjälpländningsfält. Inom själva flygfälten torde ledningar överhuvud taget icke komma till utförande utan vederbörande markägares medgivande, varför flygintressena utan särskild bestämmelse där-

utinnan torde vara tillgodosedda. Att, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatt, utsträcka bestämmelsens tillämpning till att även avse område utmed trafikled har, icke minst på grund av den obestämda innebörden av ett sådant stadgande, synt mig olämpligt. Ej heller kan jag biträda av styrelsen framfört förslag om att beträffande järnväg, vari torde inbegripas spårväg, undantaga sådan, som icke är upplåten för allmän trafik. — 4 mom. innehåller de grundläggande reglerna för meddelande av tillstånd enligt 1—3 mom., däribland bestämmelserna om realprövning av ansökningarna samt om tillståndens begränsning i tiden. I överensstämmelse med kommerskollegii hemställan har den i 4 mom. införda av sakkunniga föreslagna bestämmelsen om att tillstånd enligt 1 mom. är förfallet, om anläggningen icke inom tre år efter beviljandet tagits i bruk, avfattats så, att Konungen äger meddela dispens i detta avseende. — I 5 mom. hava i anslutning till vad jag tidigare anfört upptagits bestämmelser om förhandsprövning av koncessionsansökning. — Bestämmelserna i 6 mom., vilka avse reglering av kraftprisen, äro nya. Jag återkommer till dem i följande avdelning. — I 7 mom. återgives den i sista stycket av nuvarande 2 § intagna straffbestämmelsen. Förutom vissa redaktionella jämkningar har däri ej vidtagits annan ändring än att i enlighet med sakkunnigförslaget penningböterna utbytt mot dagsböter.

I 3 § har, liksom enligt sakkunnigförslaget, 1 mom. erhållit samma avfattning som nuvarande 3 § med endast en smärre av momentindelningen i 2 § föranledd jämkning. Med hänsyn till att nämnda mom. även gäller expropriationsansökningar, vilka helt lämnats utanför den lagrevision, varom nu är fråga, har jag, i likhet med sakkunniga, icke ansett tillräckliga skäl föreligga att i vissa ifrågasatta avseenden ändra eller komplettera nuvarande bestämmelser. — 2 mom., som innehåller föreskrifter om erforderliga bilagor till ansökningar om tillstånd enligt 2 och 3 mom. i 2 §, är nytt och överensstämmer med sakkunnigförslaget, dock att några smärre av kommerskollegium förordade ändringar vidtagits. Att införa särskilda föreskrifter för det fall, att ledning skall framdragas på mindre avstånd än 1,000 meter från statligt eller kommunalt flygfält, har icke ansetts erforderligt. Vad telegrafstyrelsen framhållit angående önskvärdheten av att erhålla kännedom om högspänningsjordkablars sträckning i terräng synes mig icke kunna föranleda lagbestämmelse, enär det tillstånd, som enligt lagförslaget erfordras för en sådan ledning, endast avser eventuella beröringspunkter med trafikled. — Slutligen har i 3 mom. upptagits vissa allmänna bestämmelser angående handlingar, som skola bifogas ansökning om förhandsprövning enligt 5 mom. i 2 §. Mera detaljerade fordringar i sistnämnda avseende torde sedermera under hand kunna utformas genom praxis.

Tiden för ikraftträdandet av lagändringarna synes lämpligen böra bestämmas till den 1 juli 1939. Jag har därvid tagit hänsyn till att nya detaljerade följdförfattningar av administrativ och teknisk natur måste föreligga färdiga, samtidigt som lagändringarna skola börja tillämpas; de av sakkunniga framlagda förslagen till dylika författningar torde behöva omarbetas i olika avseenden.

2. Reglering av kraftprisen.

Såsom redan i inledningen framhållits anhöll 1907 års riksdag i skrivelse, nr 62, om utredning, på vilket sätt betryggande garantier för kontraktse enligt åtnjutande av elektrisk energi kunde genom lagstiftning eller eljest beredas avnämare av sådan energi. I den redogörelse för bland annat förhållandena på ifrågavarande område i vissa främmande länder, som lämnades i riksdagsskrivelsen, berördes frågan om fastställande av priser på elektrisk kraft. I motioner vid 1909 och 1910 års riksdagar förordades framställning till Kungl. Maj:t om särskilda utredningar i sistnämnda avseende; motionerna föranledde dock ej någon åtgärd från riksdagens sida. Vid behandlingen av den senare motionen erinrade lagutskottet i sitt utlåtande, nr 47, att Kungl. Maj:t sedan år 1907 i koncessioner enligt 1902 års lag inlagt förbehåll om att innehavare av anläggningarna skulle vara skyldiga att iakttaga de allmänna föreskrifter i fråga om leverans av elektrisk kraft, som framdeles kunde bli utfärdade. Utskottet framhöll vidare, att i de utlåtanden, som till Kungl. Maj:t avgivits över förenämnda riksdagsskrivelse, enstämmigt betonats, att reglerande av kraftprisen genom ingripande från det allmännas sida vore en synnerligen ömtålig fråga, samt att stora tekniska och praktiska svårigheter därvid mötte. Det syntes utskottet vara den allmänna meningen, att sådana missförhållanden i fråga om kraftpriserna icke yppat sig, att statens ingripande kunde anses vara av behovet påkallat. Fastmera hade det enligt utskottets uppfattning visat sig förenat med svårighet att förränta och amortera de dryga kostnaderna för vattenkraftanläggningarna. Vid anförda förhållanden och med hänsyn till nämnda förbehåll i koncessionerna hölle utskottet före, att med åtgärder från statens sida för kraftprisernas reglerande lämpligen borde anstå i avbidan på att meningarna hunnit mera stadga sig angående lämpligheten och möjligheten av en dylik reglering. Utskottet ansågo i varje fall den av 1907 års riksdag begärda utredningen kunna avvaktas.

När *kraftkommittén* år 1911 tillsattes, fick denna, såsom tidigare omnämnts, bland annat i uppdrag att utreda frågan om prisreglering av elektrisk kraft. I kommitténs år 1914 avgivna betänkande behandlades ingående olika slags ingripanden av ekonomisk natur å kraftdistributionen. Såsom resultat av utredningen i denna del framhöll majoriteten inom kommittén sammanfattningsvis följande:

Varken i dittills vunnit erfarenhet eller med hänsyn till den sannolika utvecklingen hade kommittén funnit vägande skäl tala för vidtagande av åtgärder i syfte att genom lag- eller koncessionsbestämmelser åstadkomma ett ingripande i eller kontroll av de elektriska kraftdistributionsföretagens ekonomiska förhållanden. Ett sådant ingripande skulle tvärtom vara till skada såsom försvarande den allmännyttiga rörelse, som låge i utbyggandet av landets vattenfall och fördelandet av energin. I ämnet föreslagna åtgärder skulle utan att göra någon nytta åsamka såväl statsverket som producenter och konsumenter av elektrisk kraft dryga kostnader, vartill komme, att ett in-

gripande av ifrågavarande art från huvudmassan av dem, till vilkas förmån det skulle ske, icke åstundats utan tvärtom i för industrikretsar representativa yttranden bestämt avböjts. Kommittén hade därför funnit sig icke hava anledning framlägga förslag till några bestämmelser i förevarande avsenden.

Reservanter inom kraftkommittén ansågo däremot behov av statlig prisreglering föreligga, dock huvudsakligen endast vid kraftförsäljning till mindre förbrukare å landsbygden. I vid huvudreservationen fogat förslag till ny elektricitetslag voro intagna bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att fastställa dylika taxor ävensom om befogenhet för kommerskollegium att under vissa förutsättningar efter framställning av abonnent träffa avgörande om förlängning av leveranskontrakt eller om ökad leverans av elektrisk kraft. Vidare upptog lagförslaget bestämmelser om skyldighet för innehavare av koncessionerad distributionsanläggning att till kommerskollegium lämna vissa uppgifter rörande företaget och dess kraftpris m. m.

När kraftkommitténs huvudförslag angående tryggande av rätten till elektrisk kraft efter närmare överarbetning av Kungl. Maj:t förelades 1920 års riksdag (proposition nr 298), berörde dåvarande chefen för justitiedepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet inledningsvis även den del av kommitténs betänkande, som behandlade kraftprisen. Därvid framhöll departementschefen i huvudsak följande:

Det syntes uppenbart, att kommittén icke bedömt förhållandena riktigt, då den ansett en statens reglering av prisen på elektrisk kraft under den närmaste tiden obehörlig. När skilda omständigheter på senare tid framhävt betydelsen av att tillgång till elektrisk kraft säkrades allmänheten på billiga villkor syntes redan därav böra följa, att staten bereddes möjlighet till full kontroll över elektriska anläggningar och från desamma distribuerad kraft. Denna fråga vore emellertid synnerligen svårlöst och det utkast till ny koncessionslagstiftning, vilket utarbetats av reservanterna inom kommittén, skulle i varje fall kräva åtskillig omarbetning, innan det kunde läggas till grund för proposition i ämnet. Beredningen av denna del av ärendet borde därför fortgå. Någon större olägenhet torde icke uppstå genom att avgörandet av denna fråga något uppskötes. Genom den på senare tid vidtagna betydande utvidgningen av statens kraftnät hade staten erhållit ökad möjlighet att genom egen försäljning av kraft reglera priset därå. Dessutom hade genom den nya vattenlagens bestämmelser om s. k. bygdekraft behovet av prisreglering särskilt för mindre förbrukare blivit i viss mån tillgodosett. För att kunna bedöma, vilket system, som borde användas, därest prisreglering för abonnenter i allmänhet skulle förekomma, kunde det även vara önskligt, att under ytterligare någon tid erfarenhet samlades rörande kraftdistributionens utveckling i vårt land. Även om bestämmelser rörande reglering av prisen på elektrisk kraft icke nu infördes, vore det dock lämpligt att, i enlighet med vad reservanterna föreslagit, distributionsföretag, särskilt sådana, vilka bedreve en rörelse av betydelse för en större allmänhet och av monopolartad karaktär, ålades att till kommerskollegium ingiva statistiska uppgifter, som på ett överskådligt sätt utvisade det ekonomiska resultatet av verksamheten och som i sina huvuddrag kunde offentliggöras. Man skulle därigenom erhålla ytterligare material för avgörande av frågan om reglering av kraftprisen och kunna bedöma, i vad mån de olika distri-

butionsföretagen möjligen toge oskäligen kraftpris samt om till följd därav åtgärder från statens sida vore av nöden. Erforderliga bestämmelser om skyldighet att avlämna sådan statistik borde kunna meddelas på administrativ väg.

De sålunda framförda synpunkterna i fråga om reglering av kraftprisen hava ej blivit fullföljda.

Vid tillkallandet av *sakkunniga för elektriska kontrollväsendet* berördes icke frågan om prisreglering. Nämnda sakkunniga hava emellertid, såsom redan antytts, i samband med behandlingen av behovsprövningen vid koncessionering enligt 1902 års lag, upptagit spørsmålet till övervägande, bland annat på grund av att Kungl. Maj:t genom beslut den 24 januari 1936 (jordbruksdepartementet) till sakkunniga överlämnat handlingarna i ett ärende angående framställning av Blekinge läns elektriska förening u. p. a. om åtgärder för sänkning av taxorna å elektrisk energi m. m. Sakkunniga anföra inledningsvis följande:

»Oberoende av om anläggandet av distributionsnät är lagt under koncessionstvång eller ej ligger det i sakens natur att åtminstone den elektriska detaljdistributionen i stort sett har monopolartad karaktär. I regel kunna nämligen icke tvenne företag bedriva distributionsverksamhet inom samma område med utsikt till ekonomisk vinst. Denna av omständigheterna beroende monopolställning blir givetvis ytterligare markerad i den mån behovsprövning tillämpas vid meddelandet av koncession. Den frågan inställer sig då, huruvida staten, i samband med meddelandet av koncessioner, bör utfärda närmare bestämmelser angående leverans av elektrisk ström, framför allt för att förebygga oskäligen strömpriser.

Sakkunniga vilja då först framhålla, att detaljdistributionen inom vårt land i stor omfattning ligger i sådana händer, att faran för oskäligen priser är förebyggd. Sålunda ägas eller kontrolleras distributionsföretagen i landets städer av kommunerna själva, och på landsbygden äro distributionsföretagen vanligen organiserade på kooperativ grund. Emellertid sker särskilt i landets södra del detaljdistribution genom enskilda företag i icke ringa omfattning.»

Efter att hava erinrat om tidigare uttalanden i prisregleringsfrågan samt om det förut berörda koncessionsvillkoret att innehavare av elektrisk anläggning skulle vara skyldig att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, vilka framdeles kunde bliva i laga ordning fastställda — ett villkor som numera är upptaget i § 9 mom. 1 av 1916 års kungörelse — anföra sakkunniga vidare:

»Sakkunniga vilja understryka, att ifrågavarande bestämmelse torde utgöra ett så viktigt komplement till koncessioneringen att densamma för framtiden bör gälla samtliga slag av ledningar, för vilka Kungl. Maj:ts tillstånd erfordras. Dessutom må framhållas, att bestämmelsen alltjämt bör bibehålla en så allmän avfattning, att därav tydligt framgår, att de tillstånd till utförande av ledningar, som av Kungl. Maj:t meddelas, icke utgöra hinder för staten att överhuvudtaget utfärda sådana bestämmelser angående kraftleverans, vilka av omständigheterna må påkallas för befrämjande av en sund kraftförsörjning. En statlig reglering av strömprisen är en form därav men icke den enda.

Vad därefter särskilt angår frågan om taxereglering kunna emellertid enligt sakkunnigas förmenande förhållandena ej heller för närvarande sägas vara sådana, att de motivera ett direkt ingripande från statens sida. De synpunkter, åt vilka chefen för justitiedepartementet vid anmälan år 1920 av kraftkommitténs betänkande gav uttryck, måste ses mot bakgrunden av erfarenheterna i anledning av världskriget. Att de av departementschefen angivna riktlinjerna för en fortsatt utredning av frågan icke fullföljdes, torde tyda på att vid närmare övervägande åtgärder i ämnet icke ansågos erforderliga. För sin del vilja sakkunniga understryka, att vad departementschefen framhöll om den ökade möjlighet staten erhållit att genom egen försäljning av kraft reglera priset därå visat sig vara en faktor av synnerligen stor betydelse. Den omfattning statens kraftverksrörelse numera fått, uppgående till ungefär en tredjedel av landets hela kraftförsörjning, har otvivelaktigt lett till att de av vattenfallsverket eller de till detta anslutna kooperativa distributionsföretagen tillämpade priserna kommit att bli i hög grad normerande för prisen vid de enskilda företagens kraftleveranser. Vattenfallsverkets taxor äro ju underkastade den allmänna kontroll, som sammanhänger med dess egenskap av statligt verk, och hava i övrigt undan för undan undergått sänkningar. De önskemål i fråga om taxesättningen, som man med en statlig reglering skulle åsyfta, hava sålunda vunnits på indirekt väg utan särskilda statliga åtgärder.

Härmed vilja sakkunniga ingalunda bestrida, att även under senare tid på sina håll anledningar till berättigat missnöje med gällande strömtaxor kunna förefinnas. Tillräckliga skäl för ett statligt ingripande torde likväl i varje fall ännu saknas. Tillämpning av behovsprövning synes ej heller i och för sig behöva förutsätta tillgripandet av en statlig reglering av så ömtålig och svårhanterlig natur som den, varom här är fråga. Sakkunniga hava därför funnit omständigheterna tala för att staten fortfarande ställer sig avvaktande.

Skulle verkligt missbruk beträffande priserna konstateras, torde rättelse i många fall kunna vinnas genom ett upphävande av det befintliga distributionsföretagets monopolställning, i vad denna är betingad av koncessionsinnehavet. Detta kan ske genom att meddela koncession även åt ett konkurrerande företag, exempelvis åt lokal värmekraftproducent. Givetvis bör meddelande av ny koncession inom redan elektrifierat område ej ske utan tvingande skäl och sakkunniga hålla före, att redan möjligheten av en dylik åtgärd i de flesta fall torde medföra önskvärd korrigerig av strömpriserna.»

Kommerskollegium förklarar sig intet hava att erinra mot vad sakkunniga för elektriska kontrollväsendet framhållit. *Länsstyrelsen i Blekinge län* åbe-ropar ett yttrande från länets elektriska förening samt förordar, att frågan om ett statligt ingripande ej skötes helt undan utan i fortsättningen ägnades den uppmärksamhet, vartill på sina håll förekommande missförhållanden kunde föranleda. Föreningen gör för sin del gällande, att den omständigheten, att taxereglerande åtgärder icke vore behövlige för stora delar av landet, ej finge leda till att statsingripande överhuvud taget underlåtes. Föreningen understryker, att distributören genom koncessionen erhöle en monopolställning, som innebure en stor fördel för honom vid uppgörelser med strömförbrukare. Det syntes därför föreningen erforderligt, att taxorna vore rationella och anpassade efter tidens krav samt att andra av distributören uppställda villkor för leverans icke vore av den art, att de verkade såsom taxepålägg eller i hög grad tyngande för abonnenten. Föreningen anför som exempel härpå

det fall, att distributör fordrade att utan ersättning få draga ledning över abonnents mark i oberättigad omfattning eller bestämde kontraktstiden för leverans alltför lång.

I den av generaldirektören Granholm överlämnade *utredningen angående frågan om rationellt utformande av rikets elektriska stamlinjenät* framhålles, att ett rationellt system för kraftförsörjningen kunde medföra, att landet uppdelades i flera kraftdistrikt med en enda eller ett fåtal kraftleverantörer för varje område. Den sakkunnige anser, att under sådana förhållanden behov kunde komma att uppstå av statlig reglering av kraftprisen, då icke längre någon på prissättningen inverkan konkurrens föreläge mellan kraftleverantörerna. Den sakkunnige framhåller, såsom redan antytts i det föregående, att denna fråga krävde beaktande vid en omarbetning av koncessionslagstiftningen.

I utlåtande över sistnämnda utredning anför *vattenfallsstyrelsen* bland annat följande:

Hittills torde endast i undantagsfall statlig prisreglering hava varit påkallad. Det kunde dock tänkas, att behov av en sådan reglering skulle uppkomma. Emellertid måste konstateras, att det utomlands visat sig ytterst svårt att åstadkomma en effektiv prisreglering. I allmänhet hade man lyckats mindre väl därmed. Orsaken syntes huvudsakligen vara den, att kraftpriset vore beroende av en mängd faktorer, som icke kunde överblickas för någon längre tid framåt. Minskat penningvärde och höjda räntor samt abnorma öknningar av kolprisen hade i en del fall försvårat bibehållandet av fastställda kraftpris. Vanligen hade emellertid de fastställda maximiprisen, som i realiteten gärna blivit använda såsom normalpris, befunnits för höga i och med att kraftproduktion och kraftdistribution förbilligats och konsumtionen stigit. En prisreglering kunde visserligen göras mera elastisk genom att prisen bleve beroende av utdelningen, men därvid erfordrades en synnerligen dyrbar, svår och för kraftföretagen besvärande kontroll. Givetvis skulle problemet förenklas, om staten kunde reglera kraftpriset på basis av de priser, som styrelsen tillämpade, men detta vore icke generellt möjligt. Även om staten skaffade sig rätt till prisreglering borde den icke använda sig därav, förrän det befunes oundgängligen nödvändigt. Genom begränsning av koncessionstiden kunde staten givetvis förbehålla sig möjlighet till radikala ingrepp i kraftförsörjningen, där detta befunes erforderligt.

Kommerskollegium erinrar i anledning av generaldirektören Granholms utredning om sitt tidigare ståndpunkttagande till frågan om statlig reglering av kraftprisen samt fäster uppmärksamheten på att staten redan nu äger vissa möjligheter att direkt påverka taxebildningen på detta område. I sistnämnda avseende framhåller kollegium huvudsakligen följande:

Vattenfallsstyrelsens taxor vore underkastade den allmänna kontroll, som följde av styrelsens egenskap av statligt verk. Beträffande styrelsens distribution, som numera omfattade omkring en tredjedel av energiförsörjningen inom landet, vore det allmännas kontroll dock icke begränsad till styrelsens egna taxor. I kontrakt med underdistributörer plägade nämligen styrelsen bland annat föreskriva, att abonnent skulle vara skyldig att för granskning och godkännande underställa styrelsen vederbörande taxor samt villkoren för konsumentns anslutning till distributionsanläggningen. Kontrakten med styrelsen plägade dessutom innehålla föreskrift om gränserna för distributionsområdet samt om leveransskyldighet till envar där boende, som skriftli-

gen anhölle därom. I sådana kontraktsbestämmelser hade styrelsen och i sista hand Kungl. Maj:t ett effektivt medel att inom styrelsens verksamhetsområde reglera förekommande tvister, vare sig dessa gällde strömpriser, vägran att leverera kraft eller andra därmed sammanhängande spörsmål.

Statligt inflytande på energiprisen m. m. vore för närvarande möjligt också vid kraftföretag, som åtnjöte lån från statens vattenkrafts- och kraftledningslånefonder eller som innehade lån, för vilka kommun med Kungl. Maj:ts tillstånd tecknat borgen. Som villkor för lån från förstnämnda fond plägade uppställas, bland annat, att låntagare skulle underkasta sig de föreskrifter och kontrollåtgärder, varom kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gemensamt förordnade, samt iakttaga de anvisningar, som ämbetsverken till ernående av en efter förhållandena lämpad rationell elektrifiering kunde finna anledning meddela i fråga om leverans inom orter, där annat företag bedreve sin verksamhet eller hade sitt naturliga avsättningsområde. Lån från kraftledningslånefonden brukade förbindas med villkor, att låntagare skulle vara skyldig att ställa sig till efterrättelse de anvisningar beträffande anläggnings skötande i tekniskt eller ekonomiskt avseende, som kollegium och lantbruksstyrelsen funne anledning lämna. Liknande villkor uppställdes i regel vid meddelande av tillstånd för kommun att teckna borgen för lån åt elektriska distributionsföreningar. Slutligen ville kollegium erinra dels om vattenlagens bestämmelser, varigenom pris å s. k. bygdekraft närmare reglerades, dels om det vid olika tillfällen berörda koncessionsvillkoret, avseende framtida leveransbestämmelser.

Kommerskollegium övergår därefter till fullgörande av det åt kollegium lämnade uppdraget att inkomma med *förslag till bestämmelser rörande statlig reglering av kraftprisen* samt anför därvid följande:

»Vid en dylik reglering av kraftprisen kunna tydligen olika utvägar komma under diskussion.

I de fall då på andra områden, exempelvis inom kommunikationsväsendet, en statlig reglering ifrågakommit av priset för de tjänster, som tillhandahållas allmänheten av företag, vilkas inrättande enligt gällande lagstiftning kräver tillstånd från offentlig myndighet, torde detta i regel hava skett genom fastställande av generella taxor. Ett dylikt förfarande skulle emellertid enligt kollegii uppfattning möta betydande svårigheter på energiförsörjningens område. Den högst olikartade strukturen av landets distributionsföretag, mångfalden av skilda förbrukarekategorier etc. medverka till att prissättningen på elektrisk energi påverkas av så många efter förhållandena skiftande faktorer, att det torde vara mycket svårt att fastställa några för hela landet eller större områden gällande generella taxor, som skulle kunna anses skäliga och lämpliga. Ej heller torde det, utan att koncessionsförfarandet onödigt kompliceras, kunna ifrågasättas, att vid koncessionens beviljande föreskrift lämnas i varje enskilt fall angående taxornas storlek.

Kollegium är därför av den uppfattningen, att, därest ett statligt ingripande på detta område nu anses böra ske, statens åtgärder böra inskränkas till åvägabringandet av möjligheter för en individuell prövning av eventuella klagomål mot för höga energipriser. Även en på så sätt begränsad taxerreglering blir en svår och ömtålig uppgift, som för sitt genomförande kräver tillskapandet av ett auktoritativt organ med förutsättningar för en saklig och opartisk behandling av dylika frågor.

Tillämpningsområde.

Ett viktigt problem vid utformandet av bestämmelser rörande reglering av kraftpris är frågan, hur bestämmelsernas tillämplighet bör begränsas med

avseende å olika kategorier av kraftproducenter eller kraftleverantörer, skilda slag av kraftleveranser och dylikt.

Energidistribution sker i vårt land genom av staten, kommuner eller enskilda tillhöriga företag. Det torde ligga i sakens natur, att en reglering av kraftprisen genom det allmännas försorg i första hand får betydelse för avnämarna av kraft från enskilda kraftföretag, över vilkas taxor kontroll från det allmännas sida för närvarande är möjlig endast i undantagsfall. Därest staten påtager sig den svåra uppgiften att pröva skäligheten av kraftprisen och härför tillskapar en särskild ordning, synes det emellertid ur saklig synpunkt knappast föreligga anledning att undantaga taxorna för de statliga kraftverkens distribution från prövning i samma ordning.

Kommunal verksamhet på ifrågavarande område bedrives huvudsakligen av städer och större samhällen, vilkas distribution i vissa fall utsträcks även utanför respektive kommuners egna områden. Ur synpunkten av ett så vitt möjligt enhetligt system för prisregleringen vore det givetvis önskvärt, om jämväl villkoren för tillhandahållande av kraft genom kommunala distributionsorgan bleve underkastade den övervakning, som den ifrågasatta regleringen är avsedd att innebära. Emellertid möta vissa formella betänkligheter mot att låta kommunala myndigheters beslut i taxefrågor i besvärsväg prövas av det särskilda organet för prisregleringen. Dylika beslut kunna nämligen i vissa fall även på sakliga skäl (t. ex. emedan beslutet kränker kommunmedlems enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund) dragas under högre instans' prövning i det sedvanliga kommunala besvärsförfarandet. Det vore uppenbarligen föga tillfredsställande, att samma beslut kunde överklagas såväl på denna väg som prisregleringsvägen. För att undvika en på så sätt uppkommande kompetenskonflikt, torde kommunal myndighets beslut i taxeärende, så vitt angår distributionen inom vederbörande kommuns område, böra undantagas från den ordning för taxereglering, som här är ifrågasatt.

I vissa länder, där statlig kontroll över kraftprisen införts, har det befunnits lämpligt att begränsa kontrollen till att avse distribution åt mindre förbrukare, varvid prisregleringen sålunda fått avseende på kraftleveranser huvudsakligen för belysning, jordbruksdrift, hantverk och småindustri. I vårt land ha liknande synpunkter kommit till uttryck bland annat i två reservationer till det av den s. k. kraftkommittén den 16 december 1914 angivna betänkandet. Ehuru väl skäl otvivelaktigt kunna anföras för en dylik begränsning, finner sig kollegium emellertid, med hänsyn bland annat till svårigheterna att författningsmässigt ange gränserna för respektive förbrukargrupper, icke böra framställa något förslag i dylik riktning.

Ordningen för prisregleringsfrågornas prövning.

Vad angår sättet för prövning av frågor rörande bestämmande av priset på elektrisk kraft skulle det kunna ifrågasättas att låta dylika frågor prövas och avgöras i samma ordning som administrativa förvaltningsärenden i allmänhet. I sådant fall torde prövningen få uppdragas åt kommerskollegium, som vid handläggningen av koncessionsansökningar och andra ärenden på kraftförsörjningens område har att taga befattning med spörsmål, som stå i visst samband med prisregleringsfrågorna. Möjligen finge man därvid tänka sig, att kollegium för behandlingen av prisregleringsfrågor finge till sitt biträde ett särskilt råd eller liknande sakkunniginstitution. Besvär över kollegii beslut skulle få anföras i vanlig ordning och prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. För egen del finner kollegium emellertid både ur principiell synpunkt och av praktiska hänsyn övervägande skäl tala för att prövningen av pris-

regleringsfrågorna uppdrages åt en för ändamålet inrättad nämnd, över vars beslut klagan ej må föras. I en sådan nämnd kunna och böra producent- och konsumentintressena bli direkt representerade. En dylik anordning bör också vara ägnad att medföra ärendenas avgörande med minsta möjliga omgång. Kollegium föreslår följaktligen, att prövningen av frågor rörande pris å elektrisk kraft anförtros åt en särskild nämnd.

För att i möjligaste mån begränsa användningen av nämndförfarandet, som ju kan förväntas komma att ställa sig ganska kostsamt, och icke belasta nämnden med prövning av taxefrågor i onödan — i fall av rena okynnesklagomål eller där eljest på förhand är uppenbart, att någon saklig ändring i taxesättningen ej kan ifrågakomma — vill kollegium föreslå, att en förprövning äger rum hos kollegium av inkomna framställningar i taxeregleringsärenden. Denna förprövning bör gå ut på att avvisa framställningar, som vid en förberedande summarisk granskning av kollegium befinnas uppenbart ogrundade.

Framställning om verkställande av prisreglering bör få göras av den, som redan är konsument av kraft från en anläggning, men även av den, som önskar komma i åtnjutande av dylik kraft. Här prisreglering i visst fall verkställts av nämnden, ligger det i sakens natur, att kraftdistributören äger att, i den mån ändrade förhållanden inträda, göra framställning om ändring i eller upphävande av regleringen. Dylik framställning bör prövas i enahanda ordning som framställning om verkställande av prisreglering.»

I enlighet med sålunda angivna riktlinjer har kommerskollegium upprättat förslag till lagbestämmelser i ämnet. Dessa, som äro avsedda att införas såsom ett nytt mom. i det av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet framlagda förslaget till ändringar i 2 § av 1902 års lag, kommenteras av kollegium sålunda:

»I kollegii författningsförslag har nämndens befogenhet begränsats till att avse bestämmande av priset. Det har givetvis ej undgått kollegii uppmärksamhet, att i allmänhet ett mycket nära samband råder mellan kraftpriset och leveransvillkoren i övrigt. När missnöje yppas med rådande leveransförhållanden riktar sig detta också ofta icke mot priset å kraften utan mot andra omständigheter t. ex. att ransonering sker vid kraftens tillhandahållande eller att kraftens kvalitet anses otillfredsställande. Det skulle kunna ifrågasättas, att nämndens prövningsrätt borde avse icke blott rena prisfrågor utan även andra spörsmål rörande de villkor och förhållanden, under vilka kraften tillhandahålles. I så fall torde det emellertid vara att befara, att gränsen för nämndens befogenhet bleve synnerligen svävande och att anspråk på prövning i här avsedd ordning skulle framställas jämväl beträffande frågor, som hava föga eller intet samband med kraftpriset. För vinnande av nödig klarhet rörande nämndens befogenhet har det därför synts kollegium mest lämpligt, att nämndens prövnings- och beslutanderätt inskränkes till rena taxefrågor och att nämnden sålunda skall hava att pröva kraftprisen med hänsyn till de faktiska förhållanden, under vilka kraften tillhandahålles.

Nämnden skulle enligt författningsförslaget bestå av fem av Kungl. Maj:t för viss tid förordnade ledamöter. För att vinna en viss anknytning till partsintressena bör vid utseende av ledamöter beaktas, att en av dem närmast företräder kraftleverantörernas och en kraftförbrukarnas intressen. Författningsförslaget förutsätter, att en och samma nämnd fungerar för samtliga hithörande ärendens behandling. Kollegium har visserligen övervägt

att föreslå, att en särskild prisnämnd skulle tillsättas för varje speciellt ärende, men har funnit en sådan ordning av praktiska skäl vara mindre lämplig. Däremot kan det tänkas, att ledamöter av nämnden första gången icke förordnas, förrän något ärende, som bör hänskjutas till nämndens prövning, inkommit.

Nämndens beslut bör anses innefatta ett slutligt avgörande, som icke må från någondera sidan överklagas. I syfte att icke göra proceduren tyngre än nödigt är synas ej heller besvär böra få anföras över kommerskollegii beslut, efter summarisk prövning, att avvisa eller till nämnden hänskjuta fråga om prisreglering.

Kostnaderna för nämndens verksamhet kunde möjligen böra läggas på parterna. Det skulle emellertid måhända kunna leda till egendomliga konsekvenser, om den representant för ett konsumentintresse, som gör framställning om en prisreglering, vilken i verkligheten skulle lända flera konsumenter till fördel, skulle åläggas att ensam svara för de på konsumentparten belöpande kostnaderna; i varje fall synas därför de kostnader, som belöpa på klagandepartén, böra bäras av det allmänna. Då emellertid en olika behandling i kostnadshänseende av de båda parterna ej torde vara motiverad, synes man få välja den utvägen, att kostnaderna för nämndens verksamhet helt gäldas av allmänna medel. Närmare föreskrifter rörande nämndens verksamhet torde böra meddelas av Konungen.

Då grunden för en statlig reglering av kraftprisen måste förutsättas vara själva koncessionssystemet, synes det kollegium ligga i sakens natur, att bestämmelserna om prisreglering böra begränsas till att avse allenast koncessionspliktiga anläggningar.

För att bestämmelserna rörande prisreglering inom överskådlig tid skola erhålla avsedd betydelse är det nödvändigt, att de få giltighet även beträffande anläggningar, till vilka tillstånd beviljats redan vid tidpunkten för den nya lagstiftningens ikraftträdande. Några betänkligheter synas ej heller behöva hysas mot att låta taxereglerande bestämmelser få verkan beträffande sådana vid nämnda tidpunkt befintliga anläggningar, som äro underkastade det förut omnämnda villkoret om skyldighet att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, som framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda; med få undantag är detta fallet med alla anläggningar, koncessionerade enligt 2 § av 1902 års lag. Ur praktisk synpunkt torde det vara skäligen betydelselöst, om det fåtal enligt nyssnämnda lagrum koncessionerade anläggningar, för vilka ifrågavarande villkor icke är tillämpligt, bliva undantagna. Beträffande åter anläggningar, för vilka tillstånd meddelats enligt 2 § av 1902 års stadga, erinras om att dessa tillstånd endast gälla tillsvidare. Om så skulle visa sig av behovet påkallat, föreligger möjlighet att återkalla dylika tillstånd och i samband med nykoncessionering utsträcka skyldigheten att underkasta sig prisreglering till de nu enligt stadgan koncessionerade anläggningarna.»

Utlåtandet avslutas med förslag rörande det budgettekniska ordnandet av kostnadsfrågan, varjämte understrykes, att det ifrågasatta prövningsförfarandet förutsätter införskaffande och bearbetning av statistiskt taxematerial från åtminstone flertalet distributörer inom landet.

Vattenfallsstyrelsen framhåller i utlåtande över kommerskollegii förslag till prisreglering huvudsakligen följande:

Största svårigheten vid en statlig prisreglering föranleddes av de utomordentligt skiftande förhållanden, under vilka kraftleverans ägde rum, och de

olika förutsättningar, som förelåge vid kraftprisens bestämmande. Alldeles särskilt vore detta fallet beträffande vattenfallsstyrelsens kraftleveranser, där de totala avgiftsbeloppen per konsument varierade mellan millioner och några tiotal kronor. Beträffande styrelsen och andra större producenter borde också uppmärksammas, att ett detaljpris sammanhänge med hela systemet och därför i regel ej kunde rubbas utan att inverka på hela systemet. Att taxesättning av kraftleveranser vore ett mycket besvärligt kapitel framginge ej minst därav att styrelsens landsbygdstaxor varit föremål för upprepade kommittébehandling. Styrelsen ägde icke tillräcklig kännedom om förhållandena i de delar av landet, där kraftförsörjningen omhänderhades av andra producenter, för att kunna med tillräcklig säkerhet yttra sig om behovet av statlig prisreglering inom dessa områden och inskränkte sig därför till att understryka, att förslaget genomförande skulle leda in på en väg med många vanskligheter.

Beträffande själva förslaget ville styrelsen erinra om att envar, som köpte kraft från styrelsen, ägde grundlagsenlig rätt att hos Kungl. Maj:t begära granskning av styrelsens pris. Sådana framställningar, som emellanåt inkomme, avgjordes av Kungl. Maj:t i kommunikationsdepartementet. Om kollegii förslag genomfördes, skulle det finnas två olika instanser för prövning av styrelsens kraftpris. Att avstänga den direkta klagovägen till Kungl. Maj:t syntes knappast möjligt. Styrelsen påyrkade därför ett sådant tillrättläggande av förslaget, att statens verk icke underkastades den ifrågasatta regleringen.

Vad därefter anginge den föreslagna nämnden, ansåge styrelsen, att antalet ledamöter i denna kunde begränsas till tre auktoritativa män, av vilka ordföranden borde vara jurist (exempelvis en vattenrättsdomare) och de båda övriga tekniker. Däremot syntes styrelsen en anknytning inom nämnden till partsintressena vara av mindre vikt, särskilt som det skulle vara mycket svårt att finna en gemensam representant för de oerhört skiftande konsumentintressena. Enligt styrelsens förmenande skulle parterna bli tillräckligt tillgodosedda om de finge muntligen och skriftligen belysa sina ståndpunkter inför nämnden, vilken styrelsen ville tänka sig arbeta såsom en domstol. I anledning av förslaget att göra behandlingen avgiftsfri ville styrelsen ifrågasätta, om icke uttagande av en mindre avgift t. ex. 100 kronor skulle vara ägnat att förebygga okynnesklagomål. Slutligen ville styrelsen mot det framlagda förslaget göra gällande, att både förprövningen genom kommerskollegium och prövningen genom nämnden borde få överklagas, enär detta bäst överensstämde med svensk rättsåskådning.

Svenska vattenkraftföreningen förklarar sig finna en statlig prisreglering alltså icke vara motiverad. Enligt föreningens åsikt torde, om behov av sådan reglering framdeles skulle framträda, detta knappast komma att avse annat än enstaka fall vid detaljdistribution på landsbygden och inom mindre samhällen. Den nuvarande prisnivån syntes föreningen ligga på en för konsumenterna mycket fördelaktigare nivå än på många håll utomlands, där statliga prisreglerande ingripanden skett, och föreningen ansåge icke otänkbart, att införande av en priskontroll skulle kunna medföra, att justering nedåt av priserna komme att ske långsammare än hittills. Föreningen ville även understryka svårigheten att utföra sådana självkostnadsberäkningar, som måste föregå en statlig prisreglering, samt de avsevärda kostnader bl. a. för insamlande av erforderlig statistik rörande taxor och produktionsförhållanden regleringen skulle komma att medföra. Om statlig prisreglering lik-

väl skulle införas, vore förslaget med en nämnd i och för sig lämpligt. Dock syntes antalet ledamöter i denna böra begränsas till tre samt i lagtexten intagas en allmänt hållen instruktion för nämnden. Vidare hemställdes om ett förtydligande tillägg till lagförslaget av innehåll att framställning om ändring eller upphävande av prisreglering jämväl finge göras av anläggningens innehavare. Föreningen vore slutligen icke övertygad om att det sedan år 1907 använda koncessionsvillkoret verkligen innefattade förpliktelse i förevarande avseende men räknade under alla förhållanden med att rubbning i kraftkontrakt, avslutade i vederbörlig juridisk ordning, icke komme att äga rum.

Såsom redan vid behandlingen av koncessionsväsendet nämnts innehåller *Departementa-* det förslag till ändrad lydelse av 2 § 1902 års lag, vilket jag låtit utforma, i *chefen.* 6 mom. vissa bestämmelser om reglering av kraftprisen.

Utbyggandet av ledningsnäten inom landets särskilda delar torde hava skett på sådant sätt, att distributionen, om man bortser från gränsområden mellan olika distrikt, väsentligen blivit av mer eller mindre monopolartad natur. Med den behovsprövning av koncessionsansökningar, som, vid bifall till vad jag föreslagit i det föregående, framdeles kommer att äga rum, bliva distributionsföretagens monopolställning än mer framträdande. Jag vill härvid erinra, att enligt förslaget dylik prövning är avsedd att ske beträffande starkströmsledningar ej blott för högre utan även för lägre spänning. Om än, på sätt i utlåtanden i ärendet gjorts gällande, vid bestämmande av vederbörande taxor ett obehörigt utnyttjande av situationen hittills icke, åtminstone ej i större omfattning, skulle hava ägt rum — en fråga vartill jag strax återkommer — synes vid nyss angivna förhållanden utfärdandet av föreskrifter, varigenom staten tillförsäkrar strömförbrukarna rätt att få taxorna underkastade sakkunnig prövning ur skälighetssynpunkt, utgöra en naturlig komplettering av lagstiftningen. Att — såsom måhända kunde ifrågasättas — låta tillsviðare anstå med utformandet av bestämmelserna i avvaktan på ytterligare erfarenhet anser jag icke lyckligt; även om dylika bestämmelser för närvarande närmast få betraktas såsom av förebyggande art, vore det enligt min mening opraktiskt och otillfredsställande att vid den överarbetning av 2 § 1902 års lag, varom här är fråga, icke samtidigt reglera ett så viktigt spörsmål som det förevarande. En viss inverkan i prisreglerande riktning kan visserligen utövas genom den statliga kraftförsäljningen, men det är uppenbart, att detta inflytande blir av begränsad räckvidd. Det torde också vara obestriddigt, att missförhållanden beträffande strömtaxorna redan nu i viss utsträckning föreligga. Sålunda är det icke okänt att på sina håll kooperativa energiföretag gentemot andra abonnenter än företagens egna medlemmar tillämpa en prissättning, vilken måste betraktas såsom oskälig. Jag tillstyrker på anförda grunder att prisreglerande bestämmelser upptagas i lagen. Såsom jag senare skall utveckla torde regleringsförfarandet kunna givas sådan smidighet, att de olägenheter, som kunna vara förbundna med en tvångsreglering, i stor utsträckning undvikas.

Jag förordar, på av vattenfallsstyrelsen anförda skäl, att från regleringen undantagas icke blott, såsom kommerskollegium föreslagit, av kommunal myndighet fastställda taxor för kraftleverans inom vederbörande kommun utan även samtliga taxor för statlig kraftförsäljning. I övrigt anser jag i likhet med kommerskollegium, att regleringen av praktiska skäl måste inskränkas till rena prisfrågor och sålunda ej bör avse övriga villkor, som kunna vara knutna till kraftens tillhandahållande. Å andra sidan måste givetvis vid bedömning av en taxas skälighet hänsyn tagas till de förhållanden, under vilka strömmen levereras, så att exempelvis den omständigheten att en abonnent har billigare kraft än övriga ej nödvändigtvis behöver föranleda sänkning av kraftpriset för dessa senare. Regleringsförfarandet torde alltså huvudsakligen få betydelse för fastställande av en skälig prisättning för normalfall.

I fråga om formen för provningsförfarandet synes detta, på sätt kommerskollegium föreslagit, böra uppdelas i dels en förprovning inom kollegium av inkommande framställningar om taxereglering, varvid uppenbart ogrundade sådana utmönstras, dels en slutlig provning genom en för ändamålet inrättad nämnd av sakkunniga personer. Till förhindrande av okynnesframställningar föreslår jag, att beslut vid dylik förprovning skall av kollegium förseas med stämpel till belopp av tjugufem kronor. Till motivering av beloppet, vilket kan synas betungande för en enskild abonnent, må framhållas att i fall, där grundad anledning till klagomål finnes, antalet härför intresserade torde vara så stort, att, om beloppet fördelas mellan dem, den på var och en belöpande andelen kan bäras utan alltför stor svårighet. Förslag till den ändring i förordningen angående stämpelavgift, som vid bifall till det nu sagda betingas, torde i annat sammanhang anmälas för Kungl. Maj:t.

Jag är ense med kommerskollegium därtutinnan, att kostnaderna för nämndens verksamhet böra bestridas av allmänna medel. Härför erforderligt belopp torde i sinom tid böra anvisas å riksstaten under tionde huvudtiteln.

I likhet med kommerskollegium förordar jag, att icke vare sig kollegii eller nämndens beslut få överklagas. Då det följaktligen är angeläget, att nämnden erhåller en såvitt möjligt allsidig sammansättning, synes kollegii förslag, att nämnden skall bestå av fem personer och icke endast tre, såsom från vissa håll föreslagits, vara välgrundat.

Ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering bör i överensstämmelse med kommerskollegii förslag verkställas i samma ordning som den första regleringen. Framställning om sådan åtgärd torde, på sätt svenska vattenkraftföreningen påpekat, böra få göras även av strömleverantör. Föreskrift härom synes böra intagas i lagen.

Skall prisregleringsförfarandet få åsyftad betydelse måste det, med hänsyn till den starka ställning strömleverantören intager i förhållande till abonnenterna, uppenbarligen kunna tillämpas även för de fall, att prisöverenskommelse redan föreligger mellan parterna. Till klargörande härav torde böra upptagas ett stadgande av innehåll, att avtal, stridande mot nämndens

beslut, skall vara utan verkan. Härvid förutsättes givetvis att omständigheterna i det föreliggande fallet äro sådana, att detta kan anses omfattat av den beslutade prisregleringen.

Närmare bestämmelser angående nämndens verksamhet böra icke fastslås i lagen utan, på sätt kollegium förutsatt, inflyta i en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion. Därigenom torde hela förfarandet lättare kunna anpassas efter olika behov, som under utvecklingens gång visa sig föreligga. För att giva regleringsanordningen större smidighet torde i instruktionen böra föreskrivas, att en direkt reglering icke bör ifrågakomma, förrän andra vägar till uppgörelse i tvistefrågor av här avsedd natur visat sig oframkomliga. Skulle, vilket icke synes otänkbart, någon representativ sammanslutning av landets kraftleverantörer eller eljest på privat väg bildad organisation med uppgift att handhava taxefrågor komma till stånd och av Kungl. Maj:t befinnas därtill lämplig, torde det böra åligga nämnden att, innan den tager den föreliggande frågan under närmare behandling, hänvisa parterna till att först framlägga sina synpunkter för en dylik privat instans för tvistens undanröjande förlikningsvägen. Finnes ej någon sådan instans att tillgå, eller kan förlikning eljest ej åstadkommas på detta sätt, bör nämnden själv inrikta sig på ett förlikningsförfarande, innan något tvingande beslut meddelas. Införskaffandet av erforderliga uppgifter för verkställande av prisreglering torde kunna ordnas i administrativ väg.

I likhet med kommerskollegium har jag icke funnit nödvändigt att föreslå straffpåföljd vid överträdelse av nämndens beslut. Jag har härvid räknat med, att möjlighet torde föreligga, åtminstone i många fall, att i annan ordning trygga efterlevnaden av en beslutad prisreglering. Skulle erfarenheten jäva riktigheten av denna uppfattning, torde få tagas under omprövning lämpliga åtgärder för att giva bestämmelserna nödigt eftertryck.

Jag biträder kommerskollegii förslag, att föreskrifterna om prisreglering endast skola äga tillämpning beträffande sådana anläggningar, å vilka det tidigare berörda koncessionsvillkoret om skyldighet för innehavarna att iakttaga framtida allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft är tillämpligt. Nämnda villkor torde, på sätt såväl kollegium som sakkunniga för elektriska kontrollväsendet funnit, få anses innefatta åliggande för vederbörande att underkasta sig reglering av nu ifrågasatt slag.

3. Fråga om viss revidering av gällande regler angående ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.

Skadestandsreglerna i 1902 års lag äro avfattade i enlighet med det ändringsförslag, som vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition till nämnda års riksdag framlades av särskilda utskottet nr 1.

Bestämmelserna reglera ersättningskyldigheten ej blott i förhållande till tredje man utan även mellan olika elektriska anläggningar inbördes. I sistnämnda avseende inträder jämlikt bestämmelse i 6 § ersättningskyldighet

endast därest skada å den ena anläggningen eller hinder i dess drift för-
anletts av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel.
Denna begränsning i ersättningsskyldigheten gäller även då den skadade
anläggningen själv allenast för ofarlig ström. Med »elektrisk anläggning»
i paragrafen förstås nämligen såväl anläggning för starkström som anlägg-
ning för svagström. Härvid må nämnas, att en reservant i 1902 års riks-
dagsutskott föreslog, att bestämmelserna i 6 § i vissa delar icke skulle äga
tillämpning å telegraf- och telefonanläggningar, vilka borde likställas med
annan egendom.

Denna fråga, som sålunda redan vid lagens tillkomst var föremål för
överbäggande, framfördes ånyo av *telegrafstyrelsen* i skrivelse till Kungl.
Maj:t den 16 november 1928. Såsom anledning åberopades att vid kors-
ningar mellan starkströms- och svagströmsledning ar ägarna av de förra i
stället för särskilda skyddsanordningar börjat i allt större omfattning an-
vända s. k. brottsäkra korsningar, bestående i förstärkt konstruktion. Tele-
grafstyrelsen förklarade i berörda skrivelse, att dylika brottsäkra korsning-
gar syntes styrelsen böra tillåtas, i den mån de kunde godkännas av veder-
börande statsinspektörer, men endast under förutsättning att frågan om
skadeståndsskyldigheten reglerades. I sådant avseende hemställde telegraf-
styrelsen, att Kungl. Maj:t vid beviljande av koncessionsansökningar för
starkströmsanläggningar måtte, då brottsäkra korsningar planerades, före-
skriva såsom villkor, att anläggningsägaren skulle ansvara för den skada,
som genom korsningssättet kunde komma att uppstå för telegrafverkets per-
sonal eller anläggningar eller till telegrafverkets stationer anslutna, enskilda
abonnenter tillhöriga telefonanläggningar.

I ett den 23 december 1932 givet utlåtande över viss koncessionsansök-
ning utvecklade telegrafstyrelsen närmare sin angivna ståndpunkt i frågan
men framförde tillika förslag till en generell lösning. Utlåtandet har i dessa
delar följande lydelse:

»Telegrafstyrelsen vill särskilt betona att i händelse av ledningsbrott eller
stolpras en väsentlig skillnad föreligger i fråga om riskmoment vid brottsäkra
korsningar, jämfört med vad fallet är vid korsningar, där jordat skydds-
konstruktion finnes mellan högspänningsledningen och svagströmsledningarna.
Det ligger i öppen dager att, om hela kraftledningsspänningen skulle
genom metallisk beröring inkomma i svagströmsnåten med deras förgrenin-
gar till stationer och abonnenter, följderna kunna bli katastrofala. Kunde
man a priori utgå från, att intet ledningsbrott eller stolpras någonsin kan
hända vid en brottsäker korsning, vore givetvis särskilda villkor onödiga,
men i sådant fall skulle villkorens införande ej heller för anläggningsägaren
innebära någon risk. Ett dylikt antagande har man emellertid ej rätt att
göra, enär man måste räkna med att oförutsedda omständigheter kunna för-
orsaka bristning. I vissa föreslagna utföranden synes risk kunna föreligga
redan vid så jämförelsevis ofta förekommande fenomen som åskslag. Tyd-
ligt är, att även starkströmsanläggningarnas innehavare icke äro främmande
för sådana riskmoment, enär man i det ojämförligt största antalet fall på
detta håll icke vill åtaga sig den av telegrafstyrelsen önskade ansvarsförbin-
delsen. Denna omständighet kan emellertid ej motivera att telegrafstyrelsen

i stället skulle åtaga sig detta ansvar, vilket skulle ske om styrelsen utan villkor godkände korsningssättet i fråga. Enligt telegrafstyrelsens mening borde ansvarsvillkoret kraftigt bidra till att en effektiv fortlöpande kontroll av de brottsäkra korsningarnas säkerhet kommer till stånd genom anläggningsägarens egen försorg.

Innebörden av det av telegrafstyrelsen föreslagna villkoret är ju endast att anläggningsägaren skall vara ekonomiskt ansvarig för att korsningsanläggningen verkligen är vad den utgives för att vara, nämligen brottsäker. Gentemot andra föremål är anläggningsägaren generellt ansvarig för skada orsakad genom inverkan av elektrisk ström enligt § 4 i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Men enligt § 6 i samma lag intaga svagströmsledning, vilka jämföras med andra elektriska ledningar, i detta hänseende en mycket ogynnsammare ställning i fråga om rätt till ersättning för skada.

Om svagströmsanläggningarna komme i åtnjutande av skydd, i samma omfattning som andra föremål, vilket skulle bli fallet om begynnelseorden i nämnda § 6 'Har elektrisk anläggning skadats' ersattes med orden 'Har elektrisk starkströmsanläggning skadats', skulle för styrelsen anledning ej längre kvarstå att vidhålla särskilt villkor om ersättningsskyldighet beträffande så kallade brottsäkra korsningsanordningar. Så länge ifrågavarande lagrum har nuvarande avfattning, anser sig styrelsen däremot ej kunna utan villkor tillstyrka ett utförande, som kan medföra stora ekonomiska skador för verket, och över vilket styrelsen ej har möjlighet att utöva någon kontroll.»

Kommerskollegium framhöll i därefter avgivet utlåtande, att det svårigen kunde ifrågasättas att i administrativ väg lämna någon föreskrift, som innebure en avvikelse från lagbestämmelserna i 1902 års lag. Ej heller borde det förekomma att tillämpa olika regler i fråga om ansvar för skada, allt efter som skilda konstruktioner av skyddsanordningar komme till användning. I detta sammanhang erinrade kollegium om att några kraftledningsbyggare, däribland vattenfallsstyrelsen, likväl genom särskilda avtal med telegrafstyrelsen påtagit sig det begärda ansvaret under det att andra avböjt att lämna en sådan förbindelse. Vad däremot anginge telegrafstyrelsens förslag om ändring av 6 § 1902 års lag ansåge kollegium för sin del ändringen önskelig och fullt befogad. Den borde enligt kollegii mening kunna företagas utan uppskov och utan att på grund därav någon annan paragraf i lagen behövde ändras.

Frågan har sedermera behandlats av *sakkunniga för elektriska kontrollväsendet*, vilka tillstyrkt sistnämnda lösning samt medtagit en på angivet sätt jämkad lydelse av 6 § i sitt förslag till ändringar i 1902 års lag.

I utlåtande över sakkunnigas förslag understryker *telegrafstyrelsen* lagändringens berättigande. Därjämte uttalar emellertid styrelsen sin anslutning till ett yttrande, vari samarbetsdelegationen mot radiostörningar bland annat fäster uppmärksamheten på, att 5 § 1902 års lag, till vilken hänvisas i förevarande 6 §, efter lagändringens genomförande på grund av sin avfattning eventuellt skulle kunna anses tillämplig å dylika störningar, men tillika anmärker, att nämnda lag ej vore ägnad att användas vid bekämpandet av radiostörningar, därest icke särskilda bestämmelser i ämnet utfärdades.

Svenska elektricitetsverksföreningen och svenska vattenkraftföreningen avstyrka ifrågavarande lagändring, varvid förstnämnda förening bland annat gör gällande, att för en sådan ändring förutsättes samtidigt utfärdande av bestämmelser om skyddsåtgärder i svagströmssystem till begränsning av skadliga verkningar vid strömövergång från ett starkströmssystem.

Kommerskollegium vidhåller sin tidigare uttalade mening men framhåller tillika, att tillstyrkandet på denna punkt icke får betraktas som ett ståndpunkttagande till frågan, i vad mån ändringar av gällande skadeståndsbestämmelser i andra avseenden kunna vara motiverade.

*Departements-
chefen.*

Den ifrågasatta ändringen i 6 § 1902 års lag innebär, att nuvarande begränsning i ersättningssskyldigheten, när fråga är om skada eller drifthinder å en elektrisk anläggning genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, för framtiden skulle gälla endast förhållandet mellan olika starkströmsanläggningar inbördes. Ändringen avser formellt endast en detalj i lagens skadeståndsbestämmelser men är icke desto mindre av principiell innebörd. Det kan därför i viss mån synas tveksamt, huruvida ändringen bör genomföras fristående utan att skadeståndsbestämmelserna i sin helhet dessförinnan tagits under närmare omprövning. Då jag emellertid i sak delar myndigheternas av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet biträdda uppfattning om det berättigade i att undantaga sådana anläggningar, som föra i och för sig ofarlig ström, synes mig förslaget böra framläggas i samband med förut behandlade ändringar i vissa andra paragrafer i lagen.

Skulle skada vållas å starkströmsanläggning till följd av vårdslöshet vid driften av svagströmsanläggning, torde av allmänna rättsgrundsatsler följa, att sistnämnda anläggnings innehavare blir ansvarig för skadan, även om denna uppkommit genom den från starkströmsanläggningen utgående strömmen. Att för enbart detta fall upptaga särskilt stadgande, motsvarande bestämmelserna i senare delen av 6 § första stycket, lärer ej vara erforderligt. Där emot synes förtjänt att närmare övervägas det av svenska elektricitetsverksföreningen framförda kravet på bestämmelser om särskilda skyddsanordningar å svagströmsledningar för att därigenom minska riskerna för skada genom överföring av ström från en starkströmsledning och sålunda begränsa det skadeståndsansvar, som åvilar sistnämnda slag av ledningar.

Att, såsom från visst håll ifrågasatts, den föreslagna lagändringen skulle indirekt föranleda att ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag bleve tillämpliga å s. k. radiostörningar, finner jag uteslutet.

4. Entreprenörväsendet.

Bland de författningar Kungl. Maj:t i administrativ ordning utfärdat i anslutning till 1902 års lag märkes, såsom redan inledningsvis omnämnts, förordningen den 5 december 1919 (nr 755) angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m., den s. k.

behörighets- eller installatörförordningen. I denna föreskrives, att elektriskt installationsarbete, med undantag för vissa mindre betydande arbeten av ofarlig beskaffenhet, endast må utföras av eller under kontroll av person, för vilken kommerskollegium utfärdat bevis om behörighet såsom installatör. För erhållande av sådan behörighet uppställas i förordningen särskilda fordringar å såväl teoretisk som praktisk utbildning, vilka äro strängare för behörighet att utföra hög- och medelspänningsanläggningar än för behörighet endast avseende lågspänningsanläggningar. Förordningen kompletteras med föreskrifter i en av kommerskollegium den 30 april 1920 utfärdad kungörelse (nr 232).

Ifrågavarande statliga kompetensreglering beträffande installatöryrket var direkt föranledd därav att under den starkt forcerade elektrifiering, som världskriget framkallade, bristfälliga installationer i betydande omfattning tillkommit, framför allt på landsbygden, vilket i sin tur bland annat berott därpå, att personer utan erfarenhet på området åtagit sig utförande av installationsarbete. Behörighetsbestämmelserna upphävdes icke vid kristidens slut utan gälla fortfarande oförändrade.

Vid tillkomsten av behörighetsförordningen tillämpade leverantörer av elektrisk ström på många håll sedan länge entreprenörssystem. Ett sådant system, som efter hand blivit infört vid flertalet kommunala och större enskilda elektricitetsverk i städer och stadslänkande samhällen samt numera i icke oväsentlig omfattning användes jämväl på landsbygden, innebär, att vissa installatörer eller installationsföretag av vederbörande strömleverantör auktoriseras såsom entreprenörer för utförande av de elektriska installationerna inom dennes distributionsområde. Entreprenörväsendet, som i första hand utformats för att skapa garantier för ett gott utförande av installationerna, upprätthålles i förekommande fall därigenom att strömleverantören för anslutning av abonnentanläggningar till distributionsnätet uppställer såsom villkor, att av strömleverantören auktoriserad entreprenör anlitas för installationsarbetet. Vid utdelande av entreprenörsrättigheter taga elektricitetsverken hänsyn ej blott till installatörernas utbildning utan även till deras personliga egenskaper och ekonomiska soliditet. Därjämte brukar antalet entreprenörer begränsas genom tillämpning av en mer eller mindre sträng behovsprövning. För entreprenörerna finnas i allmänhet detaljerade instruktioner utfärdade. Befogenheten att vidtaga de dispositioner, som sammanhånga med entreprenörssystemet, grunda elektricitetsverken på äganderätten till den elektriska kraften. I samband härmed må nämnas, att strömleverantören ibland förbehåller sig själv befogenheten att utföra installationsarbete inom sitt distributionsområde.

1919 års behörighetsförordning har icke direkt berört entreprenörssystemet i annan mån, än att strömleverantörerna efter förordningens ikraftträdande måst, vid utdelande av entreprenörsrättigheter taga hänsyn jämväl till de statliga kompetensfordringarna.

Den dubbla regleringen av installationsverksamheten har emellertid framkallat starka friktioner mellan strömleverantörer och installatörer, varvid de

senare förklarar entreprenörväsendet utgöra ett obehörigt ingrepp i näringsfriheten samt särskilt riktat sig mot tillämpningen av behovsprincipen vid utdelande av entreprenörsrättigheter.

De förhållanden, som inträdde efter ikraftträdandet av behörighetsförordningen, föranledde 1921 års riksdag att vid behandlingen av fråga om förstärkning av arbetskrafterna å kommerskollegii industribyrås elektriska sektion göra följande uttalande (riksdagens skrivelse nr 10 A, sid. 8): »I detta sammanhang finner sig riksdagen böra framhålla, att, enligt vad till riksdagens kännedom kommit, en viss monopolställning för närvarande är för handen inom det elektriska installationsområdet, i det att större firmor i allmänhet ensamma få rätt ombesörja utförandet av installationsarbeten med uteslutande av andra, mindre firmor eller ensamma montörer. Då ett dylikt tillstånd icke synes vara förenligt med rättvisa och ej heller torde gagna allmänheten, vill riksdagen uttala den förhoppningen, att förhållandet i fråga upptages till närmare omprövning och, om så befinnes möjligt, åtgärder vidtagas, varigenom rättelse härutinnan vinnes.»

Med anledning av riksdagens ifrågavarande uttalande igångsattes inom kommerskollegium en utredning rörande entreprenörväsendet, varvid olika intressegrupper framförde sina synpunkter. Mot entreprenörsystemet riktade sig icke blott installatörsammanslutningarna utan även Sveriges fastighetsägareförbund, som framhöll, att systemet förhindrade konkurrens och onödigt fördyrade de elektriska installationerna. Utredningen utmynnade i en sammanfattande promemoria, varjämte kollegium år 1932 hemställde om tillkallande av sakkunniga rörande det elektriska kontrollväsendet. Kollegium förklarade därvid att de skilda uppfattningar och starka intressemotsättningar, som gjorde sig gällande i entreprenörfrågan, varvid även skarp kritik särskilt från elektricitetsverkshåll riktats mot tillämpningen av behörighetsförordningen, motiverade, att den ifrågasatta sakkunnigutredningen omfattade jämväl dessa spörsmål.

Beträffande själva principfrågan framhölls i nyssnämnda inom kommerskollegium utarbetade promemoria, bland annat, följande.

En lagstiftning, avseende att förhindra elektricitetsverken att genom entreprenörsystem eller på annat sätt åvägabringa ytterligare inskränkningar i näringsfriheten än som föranleddes av 1919 års förordning, skulle innebära ett icke önskvärt intrång i elektricitetsverkens fria näringsutövning, vilket intrång syntes vara så mycket mindre befogat, som entreprenörsystemet juridiskt sett endast kunde betraktas såsom ett av elektricitetsverken uppställt villkor för leverans av elektrisk energi. Därmed vore emellertid icke sagt, att varje statlig reglering på ifrågavarande område vore opåkallad. En legalisering av entreprenörsystemet borde i första hand upptagas till prövning. Då hithörande förhållanden gestaltat sig mycket olika inom städer och stadsliknande samhällen, å ena sidan, och landskommunerna, å andra sidan, samt stadssamhällena redan i svensk lagstiftning intoge en särställning i fråga om ordnings- och säkerhetsföreskrifter, syntes icke orimligt, att en lagstiftning i syfte att reglera förhållandena på det elektriska installationsområdet åtminstone tillsvidare inskränktes till stadssamhällena. Detta kunde exempel-

vis ske på så sätt att i byggnadsstadgan infördes en bestämmelse, som beredde stadssamhälle möjlighet att i byggnadsordning fastställa fordringarna för entreprenörsrätt. För installatörerna skulle vinsten bliva den att behovsprincipen icke vidare skulle kunna tillämpas. Varje installatör, som uppfyllde föreskrivna fordringar, skulle vara berättigad till entreprenörsrätt.

Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet, vilka i enlighet med kommerskollegii hemställan bland annat fingo i uppdrag att utreda installatör- och entreprenadfrågorna, framlade förslag rörande dessa spörsmål i sitt tidigare omnämnda betänkande angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. Beträffande sakkunnigas principiella inställning må här i sammandrag framhållas följande.

Enligt sakkunnigas åsikt hade behörighetsförordningen trots otvetydiga brister varit till icke ringa gagn vid elektrifieringen, även om det på samma gång måste konstateras, att utförandet av elektriska installationer, framför allt inom sådana delar av landsbygden, där entreprenörväsendet icke tillämpades, lämnade åtskilligt övrigt att önska. Sakkunniga ansåge förutsättningar finnas för att i samband med en allmän modernisering av det elektriska kontrollväsendet genomföra en installatörlagstiftning, som under tillgodogörande av vunna erfarenheter toge erforderlig hänsyn till rådande förhållanden. Det syntes sakkunniga därvid gälla att i största möjliga omfattning söka utjämna förefintliga intresse motsättningar, som även kommit till uttryck vid de överläggningar sakkunniga haft med vederbörande yrkessammanslutningar. Sakkunniga ansåge sig emellertid icke kunna förorda den lösning av entreprenörfrågan, som ifrågasatts i kommerskollegii utredning. Enligt sakkunnigas förmenande kunde nämligen en uppdelning mellan land och stad svårigen läggas till grund för ett statligt ingripande beträffande entreprenörväsendet, emedan en sådan reglering på grund av den omfattning, vari entreprenörssystemet redan kommit till användning på landsbygden, icke ens såsom provisorisk åtgärd vore tillfredsställande. Sakkunniga hade ej heller funnit en för de växlande förhållandena inom olika delar av landet lämplig lösning stå att vinna genom att medgiva samtliga kommuner såväl i stad som på landet rätt att, envar inom sitt område, avgöra, huruvida särskilda entreprenörbestämmelser skulle tillämpas vid sådan av de statliga behörighetsföreskrifterna. Å andra sidan ansåge sakkunniga — med hänsyn såväl till strömleverantörernas berättigade intressen som till de ur allmän elektrifieringssynpunkt i stort sett gynnsamma verkningarna av entreprenörväsendet på ifrågavarande område — att ett införande av förbud mot användande av entreprenörssystem icke borde ifrågasättas. Sakkunniga ville understryka, att behörighetsförordningen toge hänsyn endast till säkerheten, men att det både för elektricitetsverken och ur det allmännas synpunkt måste anses viktigt, att installationerna utfördes icke blott i enlighet med gällande statliga säkerhetsföreskrifter utan även i överensstämmelse med vad vederbörande strömleverantör funne nödvändigt föreskriva i syfte att anpassa installationerna efter de lokala förhållandena och framtida utvecklingsmöjligheter. De sakkunniga hade därför funnit sig böra förorda en legalisering av entreprenörväsendet, dock endast under förutsättning att detta inordnades i ett moderniserat statligt behörighetssystem. Detta ansåge sakkunniga kunna ske genom utfärdande av en ny behörighetsförordning, vilken skulle dels innehålla på lämpligt sätt avfattade statliga kompetensfordringar för utförande av installationsarbete

dels angiva, vilka villkor strömleverantör därutöver, om han så önskade, ägde uppställa för meddelande av entreprenörsrätt inom sitt distributionsområde. Sistnämnda befogenhet syntes sakkunniga böra direkt begränsas i förordningen, så att den på ett rättvist och särskilt med tanke på större distribution lämpligt sätt kunde komplettera de statliga kompetensfordringarna. Däremot ville sakkunniga uttala sig mot installationsmonopol och behovsprövning vid utdelande av entreprenörsrättigheter. Vad den senare frågan anginge, kunde enligt sakkunnigas förmenande full enighet anses råda därom att man vid ett ordnande av installatör- och entreprenörväsendet måste söka såväl skaffa garantier för upprätthållande av en hög standard i fråga om installationernas kvalitet som ock tillse, att en sund konkurrens beträffande vidare utförande av installationsuppdrag kunde upprätthållas, utan att det ekonomiska utbytet av entreprenadverksamheten oskäligt nedpressades genom konkurrens från ett alltför stort antal yrkesutövare på varje plats. Men då verkställd utredning givit vid handen, att folkmängden på respektive orter icke kunde läggas till grund för bestämmande av antalet entreprenörer samt ej heller någon annan objektiv beräkningsgrund syntes kunna erhållas, hade sakkunniga funnit sig böra föreslå, att behovsprincipen icke vidare skulle få tillämpas. Sakkunniga förordade i stället, att man sökte nå det åsyftade målet på det sättet, att själva behörighetsbestämmelserna under anpassning efter tidens krav skärptes i vissa avseenden, varigenom berättigade behovssynpunkter på indirekt väg kunde komma att tillgodoses och en så säga automatisk reglering av antalet installatörer respektive entreprenörer skulle träda i funktion. Om frågan ordnades på angivet sätt borde enligt sakkunnigas förmenande alla personer, som uppfyllde de nya kraven, få fritt utöva installatöryrket utan andra inskränkningar än som direkt följde antingen av eventuell begränsning i meddelad behörighet eller av entreprenörbestämmelser, utfärdade med stöd av statligt bemyndigande.

Enligt berörda riktlinjer hava sakkunniga utarbetat ett förslag till förordning angående installatörer och entreprenörer för utförande av elektriska starkströmsanläggningar m. m., avsedd att ersätta gällande behörighetsförordning, ävensom ett detaljerat förslag till organisation av den elektrotekniska yrkesundervisningen för installatörer. Den reglering av entreprenörväsendet, som författningsförslaget bland annat inrymmer, hava sakkunniga emellertid ansett knappast kunna genomföras med begagnande av det i 15 § av 1902 års lag åt Konungen lämnade bemyndigandet att meddela närmare föreskrifter med avseende å elektriska anläggningars utförande och skötsel. Sakkunniga erinra, att ifrågavarande bestämmelse ej funnits intagen i Kungl. Maj:ts förslag till 1902 års riksdag utan tillagts av riksdagen med följande motivering: »I 15 § har riksdagen ansett sig böra upptaga en allmän bestämmelse därom, att vidare erforderliga föreskrifter av Kungl. Maj:t meddelas. Sådana föreskrifter äro nämligen att betrakta såsom ett viktigt och nödvändigt komplement till lagens bestämmelser i så måtto, att ansvarsfördelningen och i vissa fall frihet från ansvar vid tillämpningen av lagparagraferna måste bliva beroende på de givna föreskrifterna.» Ett direkt bemyndigande av riksdagen i nu förevarande avseende har synts sakkunniga erforderligt; de hava uppgjort ett förslag till komplettering av nyss-

nämnda lagbestämmelse genom tillfogande av följande nya stycke: »Därvid må Konungen jämväl bestämma, vilka villkor leverantör av elektrisk ström äger uppställa för beviljande av entreprenörsrätt i fråga om utförande, förändring eller reparation av elektriska anläggningar, anslutna eller avsedda att anslutas till leverantören tillhörig distributionsanläggning.»

Kommerskollegium framhåller i utlåtande över sakkunnigas förslag, bland annat, följande:

Genom behovsprövningen vid utdelande av entreprenörsrättigheter hade det särskilt ur yrkesutövarnas synpunkt beklagliga förhållandet uppstått, att väl kvalificerade yrkesmän enbart genom en hänvisning till befintliga entreprenörers tillräcklighet kunnat utestängas från möjligheten att utöva sitt yrke inom områden, där entreprenörväsendet tillämpades. Av en år 1934 av kollegium utförd undersökning rörande entreprenörväsendets utbredning i städerna hade framgått, att yrkesutövningen för behöriga installatörer lämnats fri i endast 2 av 114 städer. I 11 städer förefunnos installationsmonopol för strömleverantören. Av de i städerna bosatta installatörer, som utövade självständig verksamhet, vore i genomsnitt 60 procent — mindre i storstäderna, mer i småstäderna — auktoriserade av elektricitetsverken. Den nuvarande installatörförordningen avsåg att genom statens medverkan utbilda och till allmänhetens förfogande ställa en kår av kunniga yrkesmän, utrustade med befogenheter, som andra ej besuttede. Längre sträckte sig icke statens åtgärder. Nuvarande antalet behöriga installatörer uppginge till omkring 3,700. Förslaget avsåg dels att tillskapa förbättrade utbildningsmöjligheter inom yrket dels att införa en statlig reglering av elektricitetsverkens entreprenörväsende, vilken ej vore betingad av uteslutande säkerhetskänslighet utan därjämte innebure en viss fördelning av arbetsmarknaden mellan i särskilda installatörklasser uppdelade yrkesmän. Av de yttrenden kollegium införskaffat över förslaget framginge, att detta i stort sett ansåges medföra förbättring gentemot gällande ordning. Skiljaktiga meningar hade dock framförts beträffande de delar, där intresseinställningar sedan gammalt förelåge, bland annat rörande behovsprövningen, och ett stort antal ändringar hade föreslagits. Varje organisation hade framställt sådana önskemål, som närmast vore ägnade att tillgodose medlemmarnas särskilda intressen, antingen det gällde att i sådant syfte mildra eller skärpa de föreslagna bestämmelserna. Enligt kollegii förmenande hade det varit lyckligare, om förefintliga mellanhavanden mellan strömleverantörer och installatörer kunnat ordnas med mindre reglementering från statens sida rörande yrkesutövningen, exempelvis genom avtal mellan representativa organisationer för vederbörande parter, men utginge kollegium från att sakkunniga ej funnit någon annan utväg än den föreslagna för att söka utjämna stridigheterna. För egen del förordade kollegium ett genomförande av sakkunnigas förslag med vissa i utlåtandet närmare angivna ändringar och tillägg.

Behovet av statlig reglering av behörigheten att utföra elektriskt installationsarbete har vid den utredning, som sakkunniga för elektriska kontrollväsendet verkställt, allmänt vitsordats. Däremot äro meningarna delade såväl beträffande de särskilda kompetenskravens omfattning som rörande frågan om och i så fall huru staten bör ingripa reglerande på det av strömleverantörer i stor utsträckning tillämpade entreprenörväsendet.

*Departements-
chefen.*

Att behörighetsförordningen i likhet med övriga författningar rörande starkströmsanläggningar behöver revideras i olika avseenden, synes så mycket mer naturligt, som den tillkom på grund av kristidsförhållanden och sedermera icke undergått någon ändring. För egen del är jag av den uppfattningen, att man vid en omarbetning av förordningen icke kan bortse från entreprenörväsendet. Ehuru det bör medgivas, att entreprenörsystemet i stort sett varit till nytta för elektrifieringen, framför allt genom att höja installationernas kvalitet, synas vissa verkningar av systemet vara av den art, att ett statligt ingripande är påkallat. Jag åsyftar särskilt dels den i olika delar av landet starkt divergerande tillämpningen av behovsprincipen vid utdelande av entreprenörsrättigheter, dels ock det mer eller mindre fullständiga installationsmonopol vissa strömleverantörer upprätthålla. En statlig reglering av entreprenörväsendet synes emellertid motiverad icke blott av hänsyn till installatörer, som trots att de erhållit statligt behörighetsbevis, avseende visst större eller mindre område, förhindras eller i varje fall utsätts för svårigheter i utövandet av sitt yrke därigenom att vederbörande strömleverantörer vägra bevilja dem entreprenörsrättigheter. Även fastighetsägare och allmänheten hava olägenheter av entreprenörsystemet, sådant detta tillämpas. Installationsmonopol eller enligt subjektiva grunder verkställd behovsprövning av antalet entreprenörer kan sålunda bland annat understundom medföra, att priserna för installationsarbete på grund av bristande konkurrens hållas oskäligt höga.

Det har gjorts gällande, att en reglering av entreprenörväsendet på ifrågasvarande område skulle kunna framkalla motsvarande krav beträffande andra yrken. Exempelvis må erinras om att kommunalt entreprenörsystem tillämpas även i fråga om utförande av gas-, vatten- och avloppsledningar. Enligt mitt förmenande torde emellertid frågan om ett statligt ingripande beträffande entreprenörsystemet på det elektriska installationsområdet intaga en särställning, i det staten ansett sig behöva uppställa särskilda kompetenskrav för yrkesutövningen.

Vad angår det sätt, på vilket ett ingripande bör äga rum, kan jag i princip instämma med de sakkunniga. Jag tillstyrker sålunda, att behörighetsförordningen så avfattas, att en var som fyller de krav, vilka angivas i förordningen eller i med stöd av densamma meddelade bestämmelser, fritt må utöva installatörsyrket. Det av sakkunniga utarbetade författningsförslaget torde behöva bliva föremål för omfattande överarbetning med anledning av ändringsförslag, som i avgivna yttranden framförts. Sedan dylik överarbetning skett torde jag få ånyo anmäla ärendet. Jag vill härvid erinra, att de i författningen ingående behörighetsföreskrifterna lära falla inom området för Konungens administrativa lagstiftning. Vad beträffar den reglering av entreprenörväsendet, som på angivet sätt skulle företagas, måste befogenhet för Kungl. Maj:t att vidtaga dylik reglering enligt mitt förmenande anses inrymd i 15 § 1902 års lag, sådan denna paragraf för närvarande är avfattad. Någon ändring av paragrafen, på sätt sakkunniga föreslagit, skulle sålunda ej erfordras. Ehuru riksdagens medverkan alltså ej torde vara behövlig

för ifrågavarande behörighetsreglering har jag ansett lämpligt att anmäla spörsmålet i detta sammanhang, då åtskilliga andra frågor rörande elektricitetsväsendet äro föremål för prövning.

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över ett i enlighet med vad sålunda anförts upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar*, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§¹ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, att 2, 3 och 6 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives:

2 §.

1 mom. Vill någon utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande tvåhundrafemtio volt mellan två ledare eller, om jordledning användes, mellan en ledare och jord, söka därtill Konungens tillstånd. Dock vare, med undantag varom i 3 mom. sägs, tillstånd icke erforderligt,

a) om ledningen till hela sin sträckning förläggas inom byggnad eller inhägnad gård;

b) om ledningen till hela sin sträckning förläggas under jordytan;

c) om ledningen utföres på egen mark samt antingen avståndet från ledningen, när densamma skall framdragas ovan jordytan, till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger tjugu meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framdragas på mindre avstånd än nu är sagt.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas.

2 mom. Vill någon i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område utföra elektrisk starkströmsledning med lägre spänning än i 1 mom. sägs och avser ledningen distribution av ström till fastigheter med olika ägare, söka därtill Konungens tillstånd.

3 mom. Elektrisk starkströmsledning, för vars utförande tillstånd ej erfordras enligt 1 eller 2 mom., må likväl icke framdragas inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg eller, när fråga är om luftledning, på

¹ Senaste lydelse av 2 och 3 §§ se S. F. S. 1931:148.

mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av staten eller kommun tillhö-
rigt flygfält utan att Konungen därtill lämnat tillstånd.

4 mom. Tillstånd, varom i 1—3 mom. sägs, meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år. Vid prövning av ansökan om sådant tillstånd bör hänsyn jämväl tagas till huruvida behov av anläggningen förefinnes samt huruvida denna kan anses förenlig med en planmässig elektrifiering. Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Därest icke Konungen för särskilt fall annat medgiver, vare tillstånd, som i 1 mom. avses, förfallet, om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från den dag tillståndet meddelades.

5 mom. Föreligga särskilda skäl att utföra elektrisk starkströmsledning redan innan erforderligt tillstånd meddelats, må hos Konungen begäras förhandsprövning av anläggningen ur de synpunkter, som angivits i 4 mom. Har Konungen förklarat hinder i sådant avseende icke möta mot anläggningen och är den färdig att tagas i bruk må, i avvaktan på att till Konungen ingiven ansökan om tillstånd till anläggningen slutligt prövas, tillstånd till dess nyttjande tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver.

6 mom. Innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, till vilken Konungen meddelat tillstånd, skall vara skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skäligen prissättning underkasta sig reglering av priset för strömmens tillhandahållande. Från dylik reglering äro undantagna statens taxor ävensom pris, som av kommunal myndighet fastställts för tillhandahållande av elektrisk ström inom kommunen.

Prisregleringen verkställas av en särskild nämnd, bestående av fem av Konungen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet av ledamöter skall tillses, att såväl leverantörintressena som förbrukarintressena bliva representerade.

Framställning om prisreglering skall ingivas till kommerskollegium, som, därest framställningen ej vid av kollegium företagen förberedande granskning finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning; sådan framställning må göras jämväl av anläggningens innehavare.

Över kommerskollegii eller nämndens beslut må klagan icke föras. Avtal, stridande mot nämndens beslut, vare utan verkan.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet meddelas av Konungen.

7 mom. Var, som utan vederbörligt tillstånd eller i strid mot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter nyttjar anläggning, som i denna paragraf avses, straffes med dagsböter, där ej förseelsen är belagd med straff enligt allmän strafflag.

3 §.

1 mom. Ansökan om rätt att för elektrisk starkströmsanläggning påfordra avstående eller upplåtande av fastighet eller om sådant tillstånd att utföra elektrisk ledning, som i 2 § 1 mom. avses, skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på dels ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövlige, dels ock, såvitt ledningen skall framgå ovan jordytan, ägare och innehavare av de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än tjugumeter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa; dock att där fråga är om ledning, som skall framdragas inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, förteckning, som nyss sagts, erfordras allenast såvitt angår fastigheter, över vilka ledningen skall framgå eller i vilkas mark den skall nedläggas.

Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas åt de kommuner eller municipalsambhällen, inom vilkas områden ledning skall framdragas eller anläggning eljest utföras, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad ovan nämnts, skola uppgivas, tillfälle att yttra sig över ansökningen, och infordras i övrigt de ytterligare upplysningar, som för ärendets bedömande må erfordras.

Vad ovan stadgats om skyldighet att förete karta över jord, som för elektrisk anläggning erfordras, samt vissa förteckningar och uppgifter, så ock därom att tillfälle att yttra sig över gjord ansökan skall lämnas vissa menigheter samt ägare och innehavare av fastigheter, gälle ej beträffande ansökan om tillstånd att utföra anläggning inom inhägnat järnvägsområde.

2 mom. Ansökan om tillstånd, varom i 2 § 2 eller 3 mom. sägs, skall vara åtföljd av

a) karta, varå angivits antingen läget av den eller de generator- eller transformatorstationer, varifrån elektrisk ström skall tillföras ledningarna, eller visst område, inom vilket dessa avses skola framdragas,

b) uppgift om spänning och strömart,

c) uppgift om allmän väg, vattentrafikled eller järnväg, som kommer att beröras av ledningarna, samt om det sätt, varpå ledningarna äro avsedda att utföras vid sådan beröring.

Avser ansökningen framdragande av viss till sträckningen bestämd ledning inom område för dylik trafikled, skall å den ingivna kartan utmärkas det eller de ställen, där ledningen kommer att beröra trafikleden.

3 mom. Ansökan om förhandsprövning enligt 2 § 5 mom. skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för sådan prövning.

6 §.

Har elektrisk starkströmsanläggning skadats eller dess drift hindrats genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de anordningar, som jämlikt 5 § på honom ankommit, eller eljest skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller hinder å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller hindret av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Finnes vårdslöshet — — — vardera sidan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Bestämmelsen i 2 § 2 mom. skall icke äga tillämpning å ledningar, som anslutas till en före lagens ikraftträdande i enlighet med då gällande föreskrifter utförd lågspänningsanläggning.

Bestämmelserna i 2 § 6 mom. skola icke äga tillämpning å anläggning, till vilken tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande, med mindre Konungen vid tillståndets meddelande föreskrivit skyldighet för anläggningens innehavare att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, vilka framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 februari 1938.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 14 januari 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kanslirådet Karl Lindström.

Förslaget föranledde följande yttranden.

2 och 3 §§.

Lagrådet:

När utförandet av en elektrisk anläggning förutsätter expropriation jämlikt 1 §, ligger otvivelaktigt i Kungl. Maj:ts hand att göra tillståndet beroende av en undersökning rörande anläggningens behövlighet eller lämplighet ur allmänt ekonomiska synpunkter. Att en dylik behovsprövning skulle vara inbegripen i vad 2 § för närvarande innehåller beträffande koncession såsom villkor för utförande av vissa sådana anläggningar, är däremot icke antagligt. Såväl dessa bestämmelsers avfattning som uttalanden från olika håll vid deras tillkomst ge vid handen, att koncessionsprövningen äger avseende å den farlighet, som är förbunden med anläggningarna.

Därest koncessionsprövningen erhåller den omfattning, som åsyftas i det remitterade förslaget, måste det framstå såsom inkonsekvent att, där fråga icke är om de i 2 mom. avsedda fallen, bibehålla nuvarande undantag för anläggning, som till hela sin sträckning förlägges under jordytan. Att ett sådant undantag kunnat uppställas har tydligen haft sin orsak däri, att säkerhetssynpunkten ansetts i detta fall träda tillbaka. En behovsprövning läser emellertid vara lika påkallad i fråga om en på nämnda sätt utförd anläggning som be-

träffande de starkströmsledningar, vilka äro beroende av koncession. Enligt 2 § 3 mom. i det remitterade förslaget kommer visserligen koncession att erfordras även för anläggning under jordytan, där ledningen skall framdragas inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg. Ett dylikt förhållande torde dock icke medföra, att den prövning, som då äger rum i samband med koncessionen, kan utsträckas till att gälla även behövligheten eller lämpligheten av anläggningen i dess helhet.

Av dessa skäl anser lagrådet det i 1 mom. under b) upptagna undantaget böra utgå.

Den avsedda innebörden av stadgandet i 2 § 5 mom. om provisoriskt tillstånd att utföra elektrisk starkströmsledning synes kunna enklare och riktigare återgivas utan att därvid användes uttrycket »förhandsprövning av anläggning ur de synpunkter som angivits i 4 mom.». Anledning torde saknas att åt sökande av dylikt tillstånd lämna befogenhet att påkalla beslut rörande själva anläggningen i en vidsträcktare omfattning än som följer av det här föreliggande särskilda ändamålet, och såsom ledning för Kungl. Maj:t kan hänvisningen till 4 mom. näppeligen vara nödig eller lämplig. Att de synpunkter, som hänföra sig till anläggningens behövlighet eller lämplighet, bliva beaktade vid prövningen lärers få anses självklart, varemot det i 4 mom. jämväl behandlade spörsmålet om koncessionstidens längd väl i allmänhet icke — där ej frågan redan då definitivt avgöres — kan föranleda något uttalande vid en »förhandsprövning». Vidtages den omformulering, som sålunda förordas, bör avfattningen av 3 § 3 mom. i erforderlig mån jämkas.

6 §.

Lagrådet:

Den föreslagna ändringen i denna paragraf medför en omreglering av skadeståndsskyldigheten för det fall att svagströmsanläggning skadas eller dess drift hindras genom inverkan av elektrisk ström från starkströmsanläggning. Medan enligt nu gällande rätt skadeståndsskyldighet i nämnda fall inträder endast då skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid starkströmsanläggningens utförande eller skötsel, innebär förslaget att de särskilda regler, som lagen eljest uppställer i fråga om rätt till ersättning för skada orsakad genom elektrisk ström, även skola äga tillämpning så vitt angår skada å svagströmsanläggning. Starkströmsanläggningens innehavare skall alltså svara för skada å svagströmsanläggningen eller hinder i dess drift, oansett om vållande förekommit vid utförandet eller skötseln av hans anläggning och även om å svagströmsanläggningens sida förelupit vållande. Frihet från den sålunda utvidgade ansvarigheten inträder dock, om svagströmsanläggningens innehavare gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller eljest fall föreligger som avses i 7 §. Därjämte torde enligt grunderna för stadgandet i 9 § andra stycket samma ansvarighet bortfalla, när svagströmsanläggningen utförts efter det starkströmsanläggningens utförande på-

börjades och därigenom under de i paragrafen angivna omständigheterna väsentlig risk för skadans inträffande uppkommit.

Det kan ifrågasättas huruvida en sålunda utsträckt skadeståndsskyldighet är påkallad i förhållandet mellan starkströmsanläggning och svagströmsanläggning. En anläggning av det senare slaget är med hänsyn till sin beskaffenhet och sin särskilda mottaglighet för skada genom den elektriska strömmens inverkan icke helt jämförlig med annan egendom, för vilken fara kan uppkomma genom starkströmsanläggningen, och det är i riktig uppfattning härav som stadgandena i förevarande paragraf tillkommit. Särskilt synes tvekan kunna råda huruvida det är lämpligt att svagströmsanläggnings innehavare skall äga allmän och oinskränkt rätt till skadestånd även då — bortsett från grov vårdslöshet — skada uppkommer genom vållande å hans sida. Därigenom försvagas den anledning till aktsamhet vid anläggningens utförande och skötsel som nu föreligger. I viss mån står också förslagets ståndpunkt i strid med den uppfattning som fått uttryck i lagens 5 §. Lagstiftaren har där tydligen utgått från att, då svagströmsanläggning utföres i närheten av en redan befintlig starkströmsanläggning, den förra anläggningens innehavare i regel har att själv vidtaga erforderliga anordningar till förebyggande av skada eller hinder i anläggningens drift genom induktion från starkströmsanläggningen. Visserligen torde till en del dylika olägenheter av lagändringen komma att utjämnas på grund av den speciella skadeståndsregeln i 9 § andra stycket, men de lära icke bliva helt undanröjda.

Oavsett nu anförda betänkligheter emot den ifrågasatta ändringen av skadeståndsreglerna i förhållandet mellan starkströms- och svagströmsanläggningar kan mot förslaget jämväl invändas, att däri icke tillräckligt beaktats sambandet med vissa andra bestämmelser i lagen.

I detta avseende må erinras om de regressbestämmelser, som enligt 9 § första stycket gälla särskilda elektriska anläggningar emellan i avseende å skada, som vid överledning av ström från en anläggning till en annan tillskyndats tredje man. Därest överledningen inträffat mellan en starkströmsanläggning och en svagströmsanläggning samt orsakats genom vårdslöshet vid den senare anläggningens utförande eller skötsel utan att vårdslösheten varit av grov beskaffenhet, skall svagströmsanläggningens innehavare å ena sidan på grund av den föreslagna ändringen i 6 § äga att av starkströmsledningens innehavare utfå gottgörelse för skada å den egna anläggningen men å andra sidan jämlikt omförmälda regressregler samtidigt vara pliktig att slutligt svara för den skada, som uppkommer för tredje man, och alltså i händelse skadan ersatts av starkströmsanläggningens innehavare vara skyldig att till denne återgålda vad han utgivit. Ett sådant resultat, vilket endast i begränsad omfattning kan undvikas genom stadgandet i 9 § andra stycket, är näppeligen att anse såsom tillfredsställande.

Av vad här anförts torde framgå, att de för denna lag säregna skadeståndsbestämmelserna äga sådant inbördes sammanhang att fristående jämkningar måste erbjuda avsevärda svårigheter. Utan att underkänna de skäl, vilka

kunnat åberopas till stöd för en ändring i den av förslaget angivna riktningen, kan lagrådet icke tillstyrka, att en dylik lagstiftningsåtgärd vidtages annorledes än i samband med att lagens skadeståndsregler göras till föremål för en allmännare översyn. Får i enlighet härmed ändringsförslaget till 6 § utgå, böra erforderliga ändringar vidtagas i förslagets rubrik och ingress.

Med avseende å den lagändring, som innefattas i den föreslagna lydelsen av 6 §, erinrar lagrådet, att i tidigare jämförligt fall särskilt övergångsstadgande icke ansetts erforderligt, enär av allmänna rättsgrundsatser finge anses följa att nya lagen ej ägde tillämpning i fråga om skada som inträffat före lagens ikraftträdande (jfr Nytt Juridiskt Arkiv avd. II årg. 1934 s. 344).

Regeringsrådet Aschan samt justitieråden Forsberg och Sandström:

I ett av de sakkunniga för elektriska kontrollväsendet avgivet betänkande (Statens off. utredn. 1935: 53) har förordats en statlig reglering av behörigheten att utföra elektriskt installationsarbete, därvid behörighetsbestämmelserna i olika avseenden skulle skärpas. De sakkunniga hava i samband härmed föreslagit att de, som uppfyllde de skärpta kraven, skulle få fritt utöva installatörsyrket utan andra inskränkningar än som följde av eventuell begränsning i den meddelade behörigheten eller av entreprenörsbestämmelser, utfärdade med stöd av statligt bemyndigande. Härför erfordrades emellertid, att strömleverantörerna icke finge godtyckligt begränsa antalet installatörer vid anslutna anläggningar eller uppställa fordringar av mera personlig art för erhållande av entreprenörsrätt. Strömleverantörernas befogenheter i fråga om entreprenörsväsendet borde överhuvud taget icke få sträcka sig utöver en i den nya behörighetsförordningen närmare angiven ram.

De sakkunniga ansågo emellertid den ifrågasatta regleringen av entreprenörsväsendet knappast kunna i administrativ väg genomföras allenast på grund av bemyndigandet i 15 § förevarande lag, utan föreslogo ett tillägg till paragrafen innefattande bemyndigande för Konungen att bestämma, vilka villkor leverantör av elektrisk ström äger uppställa för beviljande av entreprenörsrätt i fråga om utförande, förändring eller reparation av elektriska anläggningar, anslutna till leverantören tillhörig distributionsanläggning.

Enligt remissprotokollet har föredragande departementschefen funnit en statlig reglering av entreprenörsväsendet motiverad och ansett sig kunna principiellt instämma med de sakkunniga i fråga om sättet för regleringen. Emellertid har departementschefen antagit befogenhet för Kungl. Maj:t att verkställa sådan reglering redan vara inrymd i 15 §, varför det av de sakkunniga föreslagna tillägget befunnits obehövt.

Detta antagande läser dock icke vara riktigt. Av lagens innehåll och syftning framgår att med det i 15 § givna bemyndigandet avsetts meddelande av föreskrifter i avseende å anläggnings tekniska utförande och skötsel och att det icke kan hava inbegripit ett reglerande ur näringspolitiska synpunkter av

installationsverksamheten. Detta bekräftas också av särskilda utskottets uttalande vid stadgandets tillkomst. Enligt detta vore de föreskrifter, som Kungl. Maj:t bemyndigades utfärda, att betrakta såsom ett viktigt och nödvändigt komplement till lagens bestämmelser i så måtto att ansvarsfördelningen och i vissa fall frihet från ansvar måste bliva beroende på de givna föreskrifterna (jfr Nytt Juridiskt Arkiv, avd. II årg. 1904 art. 6 s. 58). Med hänsyn härtill och då den tilltänkta regleringen icke torde kunna företagas på grund av Kungl. Maj:ts allmänna befogenhet lärer därför erfordras stöd av uttrycklig lagbestämmelse.

Justitierådet Afzelius:

I likhet med lagrådets övriga ledamöter finner jag ifrågasatta bestämmelser rörande entreprenörsverksamheten vara av den beskaffenhet att stadgandet i 15 § icke kan anses äga avseende å dem. Av departementschefens uttalanden synes emellertid icke böra slutas, att utfärdande i administrativ väg av föreskrifter med det innehåll, som i allmänna drag berörts i remissprotokollet, måste komma att innebära en alltför vittgående utövning av Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt. Befinnes vid ärendets närmare behandling, att erforderliga regler icke kunna hållas inom detta område, bör enligt min uppfattning frågan lösas i den vanliga för stiftande av allmän civillag gällande ordningen. Ämnet har icke sådan begränsning eller i övrigt sådant sammanhang med här förevarande lag, att beslutanderätten, där den anses icke eljest tillhöra Kungl. Maj:t, lämpligen kan anknytas till ett i samma lag löst infogat bemyndigande.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 7 februari 1938 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 4 januari 1938 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.*

Föredraganden anför:

Lagrådets förslag om borttagande av det i 2 § 1 mom. under b) upptagna undantaget beträffande ledningar, som till hela sin sträckning förläggas under jordytan, innebär, att i fråga om starkströmsledningar med högre spänning än 250 volt till jord skyldighet att söka tillstånd av Kungl. Maj:t skulle införas i flertalet fall. Enligt mom. 3 i det remitterade förslaget erfordras dylikt tillstånd beträffande jordledningarna endast i den mån ledningarna beröra allmän väg, vattentrafikled eller järnväg.

Den av lagrådet berörda frågan har, såsom jag tidigare framhållit, varit föremål för behandling av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet. Vid framläggande av sitt med hänsyn till fortsatt tillämpning av behovsprövning utarbetade förslag till skärpningar av koncessionsskyldigheten förklarade sakkunniga, att de haft under övertvägande, huruvida icke konsekvensen fordrade, att även i jorden förlagda ledningar med högre spänning gjordes koncessionspliktiga, men att de stannat för att en dylik skärpning borde kunna undvikas.

Förslag om ändringar i av lagrådet avsedd riktning hava icke framkommit i över sakkunnigbetänkandet införskaffade yttranden.

För egen del vill jag understryka, att underjordiska ledningar med högre spänning i främsta rummet komma till användning inom större samhällen. Med hänsyn till att utvidgningar av ledningsnäten där ske i stor omfattning anser jag en koncessionering av varje särskild ledning icke kunna ifrågakomma. Men ej heller införande av mera allmänt avfattade koncessioner

av ifrågavarande natur bör enligt mitt förmenande äga rum, enär distributionsförhållandena inom dylika samhällen i stort sett icke synas påkalla behovsprövning från statens sida. Vad åter angår landsbygden torde i jorden förlagda ledningar på grund av de väsentligt större kostnader, som äro förenade med sådan anordning, förekomma i relativt begränsad omfattning. Ett införande av koncessionsplikt enbart såsom en konsekvens av övriga koncessionsbestämmelser synes icke motiverat. Något hinder för att vid prövning av ansökningar om tillstånd att framdraga underjordiska ledningar inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg i skälig omfattning tillämpa behovsprincipen torde likväl ej böra föreligga.

Med hänsyn till sålunda anförda praktiska synpunkter kan jag icke förorda den av lagrådet föreslagna ändringen i 2 § 1 mom. En skärpning av koncessionsplikten i sådant avseende torde i varje fall utan olägenhet kunna tillsvidare anstå.

Med anledning av vad lagrådet framhållit hava 2 § 5 mom. och 3 § 3 mom. i lagförslaget delvis omformulerats. Dessutom hava några smärre jämkningar av redaktionell natur vidtagits i andra delar av nämnda paragrafer.

Vid anmälan av ärendet den 4 nästlidna januari uttalade jag viss tvekan beträffande ett genomförande av den ifrågasatta ändringen i 6 §, innan skadeståndsbestämmelserna i sin helhet tagits under närmare omprövning. Med hänsyn till vad lagrådet framhållit vid sin granskning av förslaget i denna del anser jag mig icke böra vidhålla, att frågan nu underställes riksdagen. Vid överarbetning av förslaget har därför 6 § icke medtagits. Tilläggas må, att användandet av brottsäkra korsningsanordningar, vilket föranledde telegrafstyrelsens framställning i förevarande ämne, ur teknisk synpunkt behandlas i det förslag till nya säkerhetsföreskrifter för utförandet av elektriska starkströmsanläggningar, som av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet överlämnats.

Beträffande den vid min tidigare anmälan behandlade frågan om viss reglering av entreprenörväsendet på det elektriska installationsområdet har lagrådet ansett föreskrifter av dylik art icke kunna av Kungl. Maj:t meddelas med stöd av gällande stadgande i 15 § 1902 års lag. Tre ledamöter av lagrådet hava därjämte framhållit, att den tilltänkta regleringen icke heller syntes kunna företagas på grund av Kungl. Maj:ts allmänna befogenhet. Vid sådant förhållande har jag ansett bestämmelse om särskilt bemyndigande för Kungl. Maj:t i nämnda avseende lämpligen böra intagas i lagen. I förslaget har därför till 15 § fogats ett nytt stycke, som med en mindre jämkning avfattats i överensstämmelse med vad sakkunniga för elektriska kontrollväsendet därutinnan föreslagit.

Rubriken och ingressen till lagförslaget hava ändrats i anslutning till vad jag nu förordat.

Föredraganden hemställer, att det inom handelsdepartementet sålunda överarbetade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska*

anläggningar, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.
